Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 23 (19.991) • 1988 йил 28 январь, пайшанба • Баҳоси 3 тийин.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советида

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети «Мамлакатдаги сув ресурсларидан фойдаланишни яхшилашнинг биринчи навбатдаги тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилдилар.

Қарорда таъкидланганидек, партия илгари сурган мамлакат социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, совет кишиларининг фаровонлигини ошириш вазифаларини ҳал этиш экономиканинг барча соҳаларида ресурсларни тежаш сиёсатини собитқадам ва изчил ўтказиш билан мустаҳкам боғлиқдир. Бу ишдаги энг муҳим йўналишлардан бири сув хўжалигини оқилона юритишдан иборатдир, республикалар, ўлкалар ва областлар ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантириш, саноат, қишлоқ хўжалигининг равнақи, аҳоли ҳаёти ва турмуши шароитларининг янада яхшиланиши кўп жиҳатдан шунга боғлиқдир.

Шу билан бир қаторда сув таъминоти соҳасидаги вазиятнинг жиддий равишда чигаллашганлиги сабабли мамлакат бир қанча регионларининг ривожланиши анча секинлашди. Бу кўп жиҳатдан сув ресурсларига хўжасизларча, исрофгарчилик билан муносабатда бўлишдек ярқсиз практика ҳамма ерда тарқалганлигининг оқибатидир. СССР министрликлари, идоралари, иттифоқдош ва автоном республикаларнинг Министрлар Советлари, халқ депутатлари ўлка ва область Советлари ижроия комитетлари, жойлардаги хўжалик ва совет органлари кўпинча сувдан оқилона фойдаланиш тўғрисидаги партия ва ҳукумат қарорларини бажаришда етарлича принципиаллик кўрсатмаяптилар ва давлат нуқтаи назаридан ёндашувни намоён этмаяптилар, мазкур қарорларни бажаришга кўп ҳолларда совуққонлик билан масъулиятсизларча муносабатда бўлмоқдалар, кам чиқитли, чиқитсиз ва сувни тежайдиган технологияларни, берк сув обороти системаларини жорий этиш, сув манбаларини ифлосланиш ва қуриб қолишдан асраш учун илм-фан ва техниканинг энг янги муваффақиятларини қўлланишга доир ишлар суст суръатлар билан олиб борилмоқда. Буларнинг ҳаммаси шунга олиб келдики, бир қанча дарёлар ҳавзаларида ҳозирнинг ўзидаёқ сув ниҳоятда етишмай турибди, мамлакатнинг жанубий районларида эса аслида ортиқча сув ресурслари йўқ. Сувдан фойдаланишни тубдан яхшилашга, экономиканинг барча тармоқларида ҳам, аҳолининг ҳам сув ресурсларига тежаб-тергаб муносабатда бўлишига самарали таъсир кўрсатиш имконини берадиган зарур иқтисодий механизм, таъсирчан омилларнинг йўқлиги сув хўжалигини юритишдаги йирик камчилик эканлиги қарорда алоҳида таъкидлаб ўтилди. Марказий иқтисодий органлар СССРнинг министрликлари ва идоралари, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари сув кўп ишлатиладиган корхоналарни жойлаштиришдек йирик масалаларни ҳал этишаётганида, сув омилининг аҳамиятини кўпинча инкор этиб, жиддий нуқсон ва хатоларга йўл қўйдилар.

СССР Фан ва техника давлат комитети, СССР Давлат агросаноат комитети, СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари сув ресурсларидан тежаб-тергаб фойдаланиш мақсадида ягона техника сиёсатининг ўтказилишини таъминламадилар, Ускуна ва материалларнинг прогрессив намуналарини яратиш, қишлоқ хўжалигидаги суғориш системаларининг, йирик саноат марказлари, шаҳарлар ва посёлкалардаги сув таъминоти системаларининг сифатини ва техникавий даражасини ошириш учун барча чораларни кўрмадилар. Узоқ вақтдан буён саноат корхоналари, колхоз ва совхозлар, коммунал хўжаликнинг сув сарфини ҳисобга олиш ва ўлчаш воситалари билан ниҳоятда ёмон жиҳозланганлигига йўл қўйиб бўлмайди.

Иттифоқдош республикалар компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка ва область, шаҳар ва район партия комитетлари сув ресурсларидан фойдаланишни яхшилашга мўлжаланган изчил ва аниқ мақсадни кўзлайдиган ишни ташкил этишга зарур даражада аҳамият бермадилар, кўпчилик хўжалик ходимлари, шунингдек, аҳолининг анчагина қисми сувни табиатнинг текин ва битмас-туганмас неъмати, деб билишларига аслида кўникиб қолганлар.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети иттифоқдош республикалар компартиялари Марказий Комитетлари ва Министрлар Советлари, СССР Госплани, СССР Давлат агросаноат комитети, СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги, СССР министрликлари ва идоралари, автоном республикаларнинг Министрлар Советлари, халқ депутатлари маҳаллий Советлари ижроия комитетлари зиммасига 1988—1990 йилларда сув ресурсларидан тежаб-тергаб ва оқилона фойдаланиш ишида ҳамда дарёлар, кўллар ва бошқа манбаларни ифлосланиш ва қуриб қолишдан муҳофаза этишда туб бурилиш қилишга қаратилган шошилинч тадбирлар комплексини амалга ошириш вазифасини юкладилар. Қуйидаги вазифаларни:

(Давоми иккинчи бетда).

АЁЛ ҚАДР-ҚИММАТИНИ ЎРНИГА ҚЎЯЙЛИК

«МАДАНИЯТНИНГ ҚАЙ ДАРАЖАДАЛИГИ АЁЛГА БЎЛГАН МУНОСАБАТ БИЛАН БЕЛГИЛАНАДИ».

Максим ГОРЬКИЙ.

Биз ўз турмуш тарзимиз билан фахрланамиз. Ҳар бир авлод уни янги қирралар, тажрибалар билан бойитишга интилмоқда, жозиба кучини оширишга ўз ҳиссасини қўшмоқда. Совет оиласи социализмнинг мисли кўрилмаган ютуғи бўлиб қолди.

Бизда оиланинг янги, социалистик типи вужудга келди. Иқтисодий ва социал зулмдан халос этилган, жамиятнинг барча аъзолари қатори меҳнат қилиш, билим олиш, ижтимоий ҳаётда қатнашишнинг баб-баравар имкониятларидан кенг фойдаланаётган хотин-қизлар социал-иқтисодий тараққиётни жадаллаштириш учун курашда фаол қатнашаётирлар. Эндиликда ишлаб чиқариш, фан-техникани ривожлантириш, хизмат кўрсатиш самарадорлигини ошириш, умуман, бирор бир соҳа йўқки, улар фаол иштирок этмаётган бўлсин.

Аммо турғунлик йилларидаги дабдабабозлик, истакни ҳақиқий ҳолат қилиб кўрсатишга уриниш, идеологик ишдаги қўшиб ёзиш ва юзакичилик жиддий муаммоларни вужудга келтирди. Баландпарвоз иборалар, дабдабали тадбирлар амалий тарбиявий ишни сусайтириб юборди. Натижада аҳолининг бир қисми ўртасида феодал психологияси ва ахлоқи кучайишига йўл қўйиб берилди. Турмушни социалистик асосда ўзгартириш учун кураш авж олган, «Ҳужум» ҳаракати кенг қулоч ёйган йиллардаги илғор анъаналар аста-секин унутила бошланди. Худди шу ҳол аҳолининг айрим қисми, айниқса аёлларнинг муайян қатламлари ўртасида диний урф-одатлар кучайишига олиб келди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Э. Ғаффоровнинг Самарқанд область «Ленинский путь» газетаси саҳифасида эълон қилинган «Аёл кишининг фожиали қисмати» сарлавҳали мақоласи тўғрисида куни кеча қабул қилган қарорида кўпдан буён хаспўшлаб келинган, ошкор қилинмаган, лекин социалистик турмуш тарзимизга доғ бўлиб тушаётган ҳодисаларга принципиал баҳо берди, бу муаммоларни бартараф этиш йўлларини белгилади.

Дарҳақиқат, хотин-қизлар турмушини ташкил этиш, уларнинг ижтимоий ҳаётда, ишлаб чиқаришда иштирокини йўлга қўйишга эътиборсизлик, демографик жараёнларни планлаштиришда ҳафсаласизлик жиддий муаммоларни вужудга келтирдики, уларни бартараф этиш қайта қуриш даврининг муҳим вазифаси бўлиб турибди. Баъзан аёллар ўз жонларига қасд қилишга уринаётганлиги, бундай уринишлар гоҳида ўлим билан тугаётганлиги қалбларни ларзага солаётир, хотин-қизлар турмушини енгиллаштириш, ҳамма ерда кишиларнинг умумий маданиятини, маиший-маданий турмуш даражасини ошириш учун амалий чоралар кўришга даъват этаётир.

Жиззах, Самарқанд, Қашқадарё, Бухоро облстларида, бошқа регионлардаги баъзи районларда мана шундай нохуш ва кўнгилсиз фактлар содир бўлди. Бу аёлларнинг муайян қисми ўз ташвишлари қобиғида ёлғизланиб қолишига йўл қўйилаётганлигини, меҳнат коллективларида, истиқомат жойларида сиёсий-тарбиявий ишларни йўлга қўйишда ҳануз юзакичилик рўй бераётганлигини кўрсатади. Вазифа бундай кўнгилсиз ҳодисаларнинг сабабларини ўрганиш ва тугатишдан иборат.

Шуни ҳам айтиш керакки, оила турмушидаги, хотин-қизлар билан ишлашдаги нуқсонларни бартараф этиш учун изчил иш тажрибаси ҳам йўқ эмас. Кўпгина партия, совет органлари хотин-қизлар кенгашлари ва бошқа жамоат ташкилотлари инсон қалбини ларзага солувчи бундай ҳолларнинг олдини олиш, турмушга янгича урф-одатлар ва маросимларни изчил равишда жорий этиш тадбирларини кўраётир. Жамоатчилик фикри тўла ошкоралик шароитида, атрофлича ўрганилиб, бутун куч турмушдаги иллатларни тугатишга сафарбар этилаётир. Оилада, уй-рўзғор ишларидаги аҳволни яхшилаш, тўйлар, бошқа маросимларни чиқимсиз ўтказиш, қалин олиш ва никоҳ билан боғлиқ бошқа нуқсонларга барҳам бериш йўли оғишмай ўтказилмоқда.

Аммо ҳалигача эскича муносабат асосида қурилаётган оилалар оз эмас. Хотин-қизларга бой-феодалларча муносабат, уларнинг инсоний қадр-қимматини таҳқирловчи ҳоллар тамомила тугатилгани йўқ. Кўпинча оилада маънавий-ҳуқуқий муносабатлар мураккаблигича қолмоқда. Балоғатга етмаган қизларни турмушга бериш, қалин олиш, тўй ва бошқа расм-русмларни серчиқим ўтказиш фактларига барҳам берилгани йўқ.

Партия, совет органлари, хотин-қизлар кенгашлари бу иллатларни таг-томири билан тугатиш учун ҳамиша ҳам ҳужумкорлик билан иш олиб бораётирлар, деб бўлмайди. Оилада маънавий-психологик муҳитни соғломлаштириш, аҳолининг барча қатламларини социалистик қонунчиликка, совет турмуш тарзи принципларига оғишмай риоя қилиш руҳида тарбиялаш лозим. Хотин-қизларга нисбатан чуқур иззат-ҳурмат руҳида тарбиялаш ишини ёшликдан изчил олиб бориш, бунда комсомол ташкилотларининг ролини кучайтириш керак.

Оила бюджети, уни тақсимлаш, туғилишни оқилона планлаштириш бугун ғоят актуал масалалар бўлиб турибди. Оиланинг ҳар бир аъзосини санитария маорифига жалб этиш, ахлоқий, ҳуқуқий тарбияни планли равишда, изчил олиб бориши зарур. Бола туғилиши оралиғини узайтиришнинг аёллар саломатлигини яхшилашдаги аҳамияти ҳар бир кишига тўла тушунарли бўлишига эришайлик. Мактабларда, ўрта махсус ва олий ўқув юртларида ёшларни оқилона турмушга тайёрлашга эътиборни кучайтириш даркор. Оилавий турмуш этикаси ва психологияси дарслари самарадорлигини ошириш ғоят муҳим. Турмуш маданияти халқ университетларида машғулотлар савиясини кўтариш, кинолекторийлар фаолиятини тубдан яхшилаш, аҳолининг турли қатламлари ўртасида савол-жавоб кечалари, учрашувлар ўтказиш ҳам мана шу мақсадларга хизмат қилмоғи керак.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари қонунчилик асосларини кенг тарғиб қилишларининг аҳамияти ортиб бораётир. Турмушдаги ҳар бир нохуш ҳодиса, оилавий тотувсизлик фактлари чуқур ўрганилиши, иноқ, аҳил оилаларнинг яшаш тарзи кенг тарғиб этилиши лозим. Хотин-қизларга бой-феодалларча муносабатда бўлувчи кимсалар муқаррар жазоланиши, бу ишда тўла ошкоралик таъминланиши шарт.

Халқ депутатлари маҳаллий Советлари социалистик турмуш тарзимизга ёт иллатларга, ислом дини муқаддаслаштирган расм-русмлар ва одатларга узил-кесил барҳам беришлари керак. Актив социал сиёсат, айниқса, уй-жой шароитларини яхшилаш, шаҳар ва қишлоқларда маданий-маиший хизматни самарали йўлга қўйиш, аёлларнинг оғир меҳнатларини енгиллаштирувчи замонавий асбоб-ускуналар, уй-рўзғор ашёларини кўплаб ишлаб чиқаришни кенгайтириш ичкиликбозлик ва алкоголизм оқибатларини узил-кесил тугатиш лозим.

Бутун сиёсий-тарбиявий, оммавий-маданий ишни, айниқса, хотин-қизлар ўртасида якка тартибда тарбиявий ишни кенгайтириш даркор. Бу ишда «ялпи» ёндашишларга, «қамраб олиш-лар»га зўр бериш бутун идеологик ишни қайта қуриш талабларига мутлақо зиддир. Жонли одамни кўзда тутиб, изчил ва собитқадам иш олиб бориш социалистик турмуш тарзимиз мазмундорлигини ва жозибадорлигини кучайтириш унутилмаслиги керак. Бу ишда КПСС XXVII съездининг «ғоят даражада конкретликка эришиш муҳим» деган кўрсатмасига оғишмай риоя қилиш партия, касаба союз ва комсомол органларининг, бошқа жамоат ташкилотларининг муҳим вазифасидир.

Хотин-қизлар билан ишлашни яхшилаш жамият ҳаётининг барча жабҳаларида бутун ишни тубдан қайта қуриш муваффақиятининг етакчи омилларидан биридир. Камчиликларни бартараф этишда, ҳар қандай нохуш ҳодисаларни, ҳуқуқимиз ва ахлоқимиз нормаларидан чекинишларни тугатишда коммунистлар, комсомоллар, барча меҳнаткашларнинг , ҳар бир кишининг активлигини ошириш лозим. Бу социалистик турмуш тарзимиз жозибадорлигини, мафтункор кучини оширишнинг, тўлақонли шахсий ва оилавий турмушни таъминлашнинг муҳим шартидир.

БУТУНИТТИФОҚ XIX ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ШАРАФИГА

Вақтни ортда қолдириб

● Ўзбекистон ССР 50 йиллиги номли Наманган шойи ишлаб чиқариш бирлашмасида вақтдан ўзиб ишлаётганлар сафи 1200 кишидан ошди. Улардан бири Сария Саляховадир. Унинг меҳнат календарида 1988 йилнинг иккинчи ярми бошланди. Машъал йигирувчи беш йиллик бошлангандан буён 23,5 тонна сифатли ип йигириб топширди. Унинг 1,5 тоннаси планга қўшимча йигирилган.

Сария тажрибали йигирувчигина эмас, меҳрибон мураббий, фидойи жамоатчи ҳам. У жипслашган иш зонасига биринчи бўлиб ўтган, қайта қуриш жабҳасидаги курашда ҳам ташаббус кўрсатмоқда.

Т. СУЛАЙМОНОВ.

Дастлабки ғалаба

Ўзбекистон районидаги «Комсомол» колхозининг бўрдоқчиликка ихтисослашган 5-фермаси чорвадорлари йилнинг дастлабки ғалабасини қўлга киритдилар. Улар давлатга 57 тонна ўрнига 67 тонна бўрдоқи гўшти топширдилар.

Бу меҳнат ютуғига Алижон Жиянов, Йўлдошали Юсупов, Сайдали Худойбердиев сингари бўрдоқибоқарлар муносиб ҳисса қўшдилар.

Илғорлар ўтган йили давлатга 190 тонна ўрнига 195 тонна гўшт топширган эдилар. Бу йил шу кўрсаткични 200 тоннага етказиш учун интилаётган ферма коллективи мавжуд 600 новвосни рацион асосида парвариш қилмоқда.

М. ДАВРОНОВ.

Канал тўлиб сув келди

Ромитан район Ленин номли колхозга тўрт километрлик «Ленинград» канали орқали сув келди. Деҳқонлар фурсатдан фойдаланиб, далаларнинг шўрини ювишга киришдилар.

«Бухараирстрой» тресги район кўчма механизациялашган колоннаси мутахассислари янги суғориш тармоғини муддатдан бир ой олдин қуриб битказдилар. Айниқса, тажрибали қурувчи Р. Бозоров бошлиқ бетончилар коллективи яхши ишлади.

Ҳозир механизациялашган колоннада Бутуниттифоқ XIX партия конференциясини муносиб кутиб олиш учун социалистик мусобақа авж олдирилди. «Тарнавуд» каналини бетонлаш ишлари жадал олиб борилмоқда. А. Тиллоев, Е. Тўраев, О. Сатторов, Д. Хусановлар карвонбошилик қилмоқдалар. (ЎзТАГ).

ҲАМКОРЛИКНИ МУСТАҲКАМЛАШ ЙЎЛИДА

СССР БИЛАН АҚШ ЎРТАСИДА МАДАНИЯТ, ТЕХНИКА ВА МАОРИФ СОҲАСИДА ҲАМКОРЛИК ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДАГИ БИРИНЧИ БИТИМ ИМЗОЛАНГАН КУННИНГ 30 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН ТАДБИРЛАРНИНГ СОВЕТ ВА АМЕРИКАЛИК ҚАТНАШЧИЛАРИГА

Маданият, техника ва маориф соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисидаги биринчи Совет — Америка битими имзоланган куннинг 30 йиллигига бағишланган юбилей тадбирларининг қатнашчиларини қутлайман.

СССР ва АҚШ муносабатлари тарихидаги мана шу муҳим сана орттирилган ҳамкорлик тажрибасига мурожаат этиб, ўтмишдан сабоқ олиш ва мамлакатларимиз ўртасида маданий ҳамда илмий-техникавий алоқаларни, Совет ва Америка халқлари ўртасидаги хилма-хил мулоқот ва ҳамкорликни янада ривожлантириш йўлидан олға бориш имконини беради.

Замон инсониятни кўпинча ялпи тартибдаги кўпдан-кўп дағдағалар қаршисига келтириб қўйди. Жаҳон цивилизациясининг омон қолиши, ядро уруши хавфидан халос бўлиш мана шуларнинг энг муҳимларидир. Бу вазифанинг ҳал этилишига халқларнинг интеллектуал ва маънавий ўзаро алоқаларини, аввало одамларнинг — сиёсатчилар, олимлар, ёзувчилар, санъат арбоблари, ижтмоий турмуш турли соҳалари ва авлодлар намояндаларининг кенг мулоқоти йўли билан ҳеч сўзсиз кўмаклашилади. Айни шу боисдан ҳам биз президент Рейган билан бирга Вашингтондаги учрашувимиз чоғида кейинги икки йилнинг ўзида бундай мулоқотга ўн минглаб Совет ва Америка гражданлари жалб этилганидан мамнуният изҳор этдик, шунингдек бу жараёнга келгусида ҳам ҳар томонлама кўмаклашишга азму қарор берилганини таъкидладик.

Халқларимиз бир-бирларининг маданиятига ўзаро қизиқаётганлигининг чуқур илдизлари бор. Бу қизиқиш анъанавий тарзда икки томонлама бўлиб келган. Россиянинг буюк мутафаккирлари, ёзувчилари, олимлари Америка миллатининг маънавий бойлигида тўпланган жамики яхшиликларни қадрлаганлар. Иккала буюк халқнинг бир-бирини табиий равишда ўзаро бойитиши жаҳон цивилизациясининг бундан буёнги тараққиёти манфаатларига, ҳамжиҳатлик ва тинчлик ишига мос бўлиб тушишига аминман.

Юбилейнинг тадбирлари барча қатнашчиларига Совет — Америка муносабатларини яхшилаш, ишонч ва ҳамкорлик муҳитини мустаҳкамлаш йўлидаги олижаноб фаолиятида чин кўнгилдан муваффақиятлар тилайман.

М. ГОРБАЧЕВ.

ҚОНУН—ҚАЙТА ҚУРИШНИНГ ПОЙДЕВОРИДИР

Илгари хабар берилганидек, 26 январь куни Тошкентда республика прокуратура органлари активларининг кенгаши бўлиб ўтди. Ўтган йилги иш якунлари ва КПСС XXVII съезди, партия Марказий Комитетининг шундан кейинги Пленумлари қарорлари асосида, қайта қуришнинг янги босқичида прокуратура ходимларининг вазифалари муҳокама қилинди.

Ўзбекистон ССР Прокурори Д. А. Усатов доклад қилди. Докладни муҳокама қилишда область, шаҳар ва район прокуратураларининг, республика маъмурий органларининг раҳбарлари иштирок этдилар.

Мажлис аҳли ҳузурида СССР Бош прокурори А. М. Рекунков нутқ сўзлади.

Докладда ва нутқларда экономика ҳамда социал соҳани қайта қуриш мамлакатда амалда бўлган қонунларга қатъий тарзда асосланиб ўтказилмоқда, социалистик қонунчилик мамлакатда содир бўлаётган барча революцион ўзгаришларнинг мустаҳкам пойдеворидир, деб таъкидланди. Прокуратура органлари ходимларининг вазифалари шу йўсинда белгиланмоқда, уларнинг зиммасига жамият қонунчилик ва ҳуқуқ-тартибот посбони бўлиш вазифасини юклаган. Бу вазифалар демократиялаш ва туб иқтисодий ислоҳот қайта қуришнинг белгилаб берувчи йўналишлари бўлиб қолган унинг ҳозирги босқичида айниқса мураккаблашди.

Ўзбекистонда рўй берган маълум салбий ҳодисалар, деб таъкидланди муҳокама чоғида, республикага жуда катта маънавий путур етказибгина қолмай, шу билан бирга ниҳоятда сезиларли иқтисодий зиён ҳам етказди. Партия кўрган тадбирлар туфайли аҳвол эндиликда ўнгланиб бормоқда. Аммо дастлабки қадамларгина қўйилди, холос. Ўтган йил якунлари шундан далолат бериб турибдики, гарчи хўжалик соҳасидаги жиноятлар сони камайган бўлсада, бу жиноятлардан жамият ҳали ҳам неча ўн миллионлаб сўм билан ҳисобланадиган жуда катта зиён кўрмоқда. Яқин ўтмишдаги аччиқ сабоқларга қарамай, республикада жиноятқорона қўшиб ёзиш практикаси ҳамон барҳам топмаган — ўтган йили қўшиб ёзишлар яна агросаноат системасида ҳам, саноат корхоналарида ҳам, қурилиш ташкилотлари ва автомобиль транспорти системасида ҳам аниқланди.

Турли суиистеъмолларнинг, сони ниҳоятда секинлик билан қисқараётган, хоҳ катта, хоҳ кичик ўғирликларнинг пайини батамом қирқиш керак.

Республика прокуратурасининг органлари, деб таъкидлашди нотиқлар, туб ислоҳот йўлидаги барча тўғаноқларни олиб ташлашлари, ислоҳотни ҳуқуқий жиҳатдан ҳар томонлама таъминлашни ўз зиммаларига батамом олишлари керак. Аммо бунинг учун прокуратура системаси ходимларининг ўзлари экономикани, содир бўлаётган иқтисодий бурилишнинг моҳиятини пухта ўрганишлари лозим.

Республика прокуратураси органларида бу борада ҳозирча ҳамма ишлар ҳам дуруст эмаслигини фактлар кўрсатиб турибди. Задарё районида ўтказилган текширув чоғида шу нарса аниқландики, ҳатто район прокуратурасининг раҳбарлари ҳам хўжаликлар ва корхоналарнинг конкрет иқтисодий аҳволидан тузукроқ хабардор эмаслар, хўжалик ҳисоби ва ўз харажатларини ўзи қоплаш тўғрисидаги тасаввурлари тахминийдир. Бу масалаларни ниҳоятда юзаки биладиган Наманган область прокуратурасининг ходимлари ҳам ўз қуйи бўғинларига дурустроқ ёрдам беролмаяптилар. Бухоро области прокуратураси, бошқа бир қанча прокуратураларнинг ходимлари ҳам ҳозирча экономикани пухтароқ ўрганишга тўла киришганлари йўқ.

Ҳозир меҳнат коллективларига прокуратура системасининг ёрдами айниқса зарур, деб таъкидланди кенгашда. Маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартномавий мажбуриятларнинг бажарилиши, маҳсулот сифати устидан қаттиқ ҳуқуқий назорат зарур, бундай назорат маҳсулот тайёрлаётганларнинг ҳам, истеъмолчиларнинг ҳам манфаатларига тўла-тўкис жавоб беради. Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги Қонун кучга кирган ҳозирги шароитларда худди ана шу прокуратура ходимлари ушбу Қонунни ғовларсиз амалга оширишни таъминлашлари, корхоналарни, уларнинг Қонун кафолат берган мустақиллигини, кенгайиб бораётган хўжалик ваколатлари ва ҳуқуқларини ҳимоя қилишни ўрганиб олишлари зарур.

(Давоми иккинчи бетда).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИГА ҚАТЪИЙ РИОЯ ҚИЛИНСИН!

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қабул қилган қарорда республика министрликлари ва идоралари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари халқ депутатлари маҳаллий Советлари йўл ҳаракати қоидаларини бузиш ҳолларига қарши курашга юзаки муносабатда бўлаётганликлари таъкидланади. Улар ўтказаётган иш самарасиз бўлиб, етарли натижа бермаяпти. Йўл-транспорт ҳодисалари сони камаймаяпти. 1987 йил содир бўлган 15 мингдан кўпроқ йўл-транспорт ҳодисалари натижасида 2462 киши нобуд бўлди ва 16454 киши жароҳатланди. Наманган, Андижон, Фарғона, Қашқадарё областларида ва Қорақалпоғистон АССРда йўл ҳодисалари сони аввалги йилга нисбатан анча кўпайди.

Министрликлар ва идораларнинг, уларга қарашли бўлган бўлинмаларининг раҳбарлари ўз қарамоғидаги транспортда авария ҳолатларининг олдини олиш ишларини мунтазам суратда ташкил этиб туриш тўғрисидаги талабларни бажармадилар, бунинг ўрнига ҳамон маъмуриятчилик қилиб, турли кўрсатмалар, буйруқлар жўнатиш билан шуғулланмоқдалар, шунда ҳам бу кўрсатма ва буйруқларни йўлларда жуда оғир ҳодисалар рўй бергандан кейингина юбормоқдалар. Транспортни авариясиз ишлатишни таъминлаш, унинг техник ҳолати, шоферларнинг интизомини мустаҳкамлаш учун автомобиль корхоналарининг маъмурияти, инженер-техник состави устидан тегишли назорат ўрнатилмаган ва уларга нисбатан дуруст талабчанлик қилинмаяпти. Ўтган йили ички ишлар органларининг ходимлари 104 мингга яқин носоз транспорт воситаларини ишлатиш, уларни аслида туриш жойларидан бошқа ерда сақлаш каби ўн минглаб фактларни аниқладилар.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетининг бўлинмаларида ишларнинг аҳволи айниқса қониқарсиздир. Ана шу бўлинмаларнинг автомобиль ҳайдовчилари 1987 йилда 900 та йўл аварияси содир қилишган. Бу аварияларда 236 киши нобуд бўлди ва 896 киши жароҳатланди. Агросаноат комплексининг кўпчилик хўжаликларида автомобиль транспортига техникавий хизмат қилиш яхши йўлга қўйилмаган, машиналарни ишлатиш устидан назорат ўрнатилмаган, бу эса тармоқда авария даражаси юқори эканлигининг бош сабабларидан биридир. Автомобиль транспорти, Савдо, Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш, Соғлиқни сақлаш, Уй-жой-коммунал хўжалиги министрликлари ҳамда бошқа бир қанча министрликларнинг корхоналаридаги вазият ҳам худди шундай.

Пассажир автотранспортининг иши яхши ташкил этилмаган. Мансабдор шахсларнинг масъулиятсизлиги сабабли ҳамон носоз автобуслардан фойдаланиш, линия — транспорт интизомини бузиш ҳоллари жуда кўп. Айрим шофёрлар раҳбарларнинг йўл қўйиб беришидан фойдаланиб, белгиланган маршрутлардан ғаразли мақсадларни кўзлаб чиқиб кетмоқдалар, йўл қоидаларини қўпол равишда бузмоқдалар, авария вазиятларини вужудга келтирмоқдалар. Айни шу сабабларга кўра, 1987 йилнинг 7 августида Ўзбекистон ССР Автомобиль транспорти министрлиги Қорақалпоғистон автомобиль трестига қарашли 41-автопаркнинг шофёри Н. Минажатдинов бошқарган автобус тепловоз билан тўқнашиб кетиб, натижада 19 киши ҳалок бўлди ва 8 киши жароҳатланди. 1987 йилда автобусларнинг ҳайдовчилари жами бўлиб 310 та аварияга, шу жумладан 4 та автомобиль фалокатига йўл қўйдилар, бу авария ва фалокатлар натижасида 85 киши нобуд бўлиб 137 киши жароҳатланди.

Маст ҳолда рулни бошқариш жиддий муаммо бўлиб қолмоқда. Анализнинг кўрсатишича, министрликлар ва идораларнинг, автомобиль корхоналарининг раҳбарлари йўл хавфсизлиги қоидаларини ана шундай қўпол равишда бузишнинг олдини олиш учун етарли чоралар кўришмаяпти, ҳушёр турмуш тарзи учун курашни авж олдириб юборганлари йўқ. Кўпгина транспорт коллективларида ҳушёрлик учун курашувчи жамоат ташкилотлари дуруст ҳаракат қилмаяпти, шофёрларнинг ҳолатини назорат қилиб туриши лозим бўлган бўлинмалар юзаки ишламоқда. Натижада 1987 йили маст ҳолда ушланган шоферлар шундан аввалги йилга нисбатан қарийб 3 минг киши кўпайиб, салкам 42 минг кишини ташкил этди. Улар орасида Давлат агросаноат комитети (8 мингга яқин киши), Автомобиль транспорти министрлиги (1430 киши), Савдо министрлиги (1708 киши), Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш министрлиги (1004 киши), Маориф министрлиги (1352 киши,) корхоналарининг ходимлари анчагинадир. Навоий областида ичкиликбозлик сабабли авариялар 23,4 процент. Сирдарё областида 23,1 процент кўпайди.

(Давоми иккинчи бетда).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ДАВЛАТ КОМИТЕТИНИ ҚАЙТА ТУЗИБ, ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ВА СОЦИАЛ МАСАЛАЛАР ДАВЛАТ КОМИТЕТИГА АЙЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади:

Ўзбекистон ССР Меҳнат давлат комитети қайта тузилиб, Ўзбекистон ССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитетига айлантирилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари

А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари

Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 27 январь.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎРТОҚ Ҳ. Н. ТОЖИЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ВА СОЦИАЛ МАСАЛАЛАР ДАВЛАТ КОМИТЕТИНИНГ РАИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади:

Ўртоқ Ҳусниддин Нажмиддинович Тожиев Ўзбекистон ССР меҳнат ва социал масалалар давлат комитетининг раиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари

А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари

Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 27 январь.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советида

(Давоми. Боши биринчи бетда).

саноатда — сув таъминотининг берк-қайталама ҳажмларини кескин кўпайтириш, янгидан ишга туширилаётган ва реконструкция қилинаётган корхоналарда асосан, сувсиз ва сув кам ишлатиладиган технология жараёнларини жорий этиш, шунингдек, 1990 йилда маҳсулот бирлигига сув сарфини камида 20 процент камайтиришни назарда тутиб, бошқа тадбирларни амалга ошириш;

қишлоқ хўжалигида — суғориладиган деҳқончиликда сувдан унумсиз фойдаланишни анча камайтириш, мавжуд суғориш системаларини изчиллик билан комплекс реконструкция қилиш, айни вақтда коллектор-зовур шохобчаларини қуриш ва қайта жиҳозлаш, қишлоқ хўжалик экинларини суғоришни механизациялашнинг замонавий воситаларини ҳар томонлама кенгайтириш, сувдан фойдаланиш жараёнларини автоматлаштиришни жорий этиш, шу беш йиллик охирига бориб ҳар гектар суғориладиган ерга сув сарфини камида 15 процент камайтириш;

коммунал хўжаликда — сув таъминоти системаларини ишлатиш, уларни реконструкция қилиш техникавий даражасини ошириш, уй-жой, жамоат бинолари ва коммунал-маиший корхоналарни ускуналарнинг, сув сарфини ҳисобга оладиган ва назорат қиладиган воситаларнинг прогрессив турлари билан жиҳозлаш, хўжалик мақсадларида ва ичиш учун ҳамда ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун сув сарфи структурасини кескин яхшилаш, 1990 йилда коммунал эҳтиёжлари учун сув сарфи камида 15 процент қисқартирилишига эришишни таъминлаш топширилди.

1989 йилдан бошлаб бирлашмалар, корхоналар ва ташкилотларга сув таъминоти лимитларини белгилаш, 1991 йилдан бошлаб эса сув учун ҳақ тўлашнинг узоқ муддатга мўлжалланган иқтисодий нормативларини белгилаб қўйиш зарур, деб топилди.

Сув истеъмолининг белгилаб қўйилган лимитларига риоя қилинишини оператив назорат этиш СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги зиммасига, сув истеъмолининг аҳволи, бу истеъмолнинг ердаги ва ер остидаги сувларни муҳофаза этиш умумий вазифаларига нечоғлик мувофиқлигини давлат номидан назорат қилиш — СССР Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитети зиммасига юкланди.

Саноат ва коммунал хўжаликдаги сув таъминотининг мавжуд системаларини, шунингдек, қишлоқ хўжалигидаги суғориш ва сув чиқариш системаларини реконструкция қилиш ва техника жиҳатидан қайта жиҳозлашга капитал маблағлар ажратилишини кўпайтириш, суғориш системаларини комплекс реконструкциялаш ишлари миқёсларини кенгайтириш, коллектор-зовур тармоқлари қурилиши ва қайта қурилишига капитал маблағлар ажратилишини кўпайтириш мақсадида инвестиция сиёсатига тегишли ўзгартишлар киритиш мўлжалланди.

СССР Давлат агросаноат комитетига, СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигига, иттифоқдош ва автоном республикалар Министрлар Советларига, халқ депутатлари ўлка ва область Советларининг ижроия комитетларига қишлоқ аҳолисини марказлаштирилган усулда юқори сифатли ичимлик сув билан таъминлашни анча яхшилашни ва бунинг учун ерости сувларидан кенг миқёсда фойдаланишни таъминлайдиган тадбирлар комплексини амалга ошириш топширилди.

Сув сарфини назорат қилишни такомиллаштириш мақсадида сув олинадиган ва сув чиқариладиган барча иншоотларни, стационар электрлаштирилган насос станцияларини сувни ҳисобга оладиган ва ўлчайдиган замонавий техника воситалари билан жиҳозлаш ҳамда шу мақсадлар учун приборлар ишлаб чиқаришни ташкил этиш, шунингдек, уй-жой-коммунал хўжаликда сув истеъмолини назорат қилишнинг таъсирчан системаларини яратиш юзасидан тадбирлар ҳам қарорда кўзда тутилган.

СССР Фан ва техника давлат комитети, СССР Фанлар академияси ва ВАСХНИЛга СССРнинг манфаатдор министрликлари ва идораларини, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларини жалб этиб, ҳар томонлама иқтисодий ва экологик тадқиқотлар ўтказиш асосида сув ресурсларини регионлар бўйича қайта тақсимлаш билан боғлиқ бўлган илмий проблемаларни ўрганишни давом эттириш топширилди.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети иттифоқдош республикалар компартиялари Марказий Комитетлари ва Министрлар Советлари, ўлка ва область партия комитетлари, СССР министрликлари ва идоралари, халқ депутатлари ўлка ва область Советлари ижроия комитетлари, касаба союз ва комсомол органлари зиммасига сув ресурсларидан фойдаланишни яхшилаш учун биринчи навбатдаги тадбирларни амалга оширишдан иборат ташкилий-амалий ишни бажаришни энг муҳим умумдавлат вазифаси, деб ҳисоблашни юклади. Бу тадбирлар аҳоли ўртасида кенг кўламдаги тарбиявий иш билан, хўжалик кадрларининг масъулиятини ошириш, барча меҳнат коллективларининг куч-ғайратларини сув ресурсларидан тежаб-тергаб фойдаланишга сафарбар этиш билан мустаҳкам тарзда қўшиб олиб борилиши керак.

* * *

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети партия, совет, касаба союз, комсомол ва хўжалик органлари партия XXVII съезди белгилаб берган ва ресурслар барча турларининг оқилона сарфланишни таъминлашга, шу асосда халқ хўжалиги самарадорлигини ва совет кишиларининг фаровонлигини янада оширишга қаратилган вазифаларни бажариш учун барча ишларни қиладилар, деб ишонч билдирдилар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Республика ДОСААФ ва автомотоҳаваскорлар кўнгилли жамияти органлари шоферлар тайёрлашни яхшилаш юзасидан белгиланган чора-тадбирларни амалга оширмадилар. Уларга қарашли автомобиль мактабларида расмиятчилик ва масъулиятсизликка, ўқув дарсларини қўшиб ёзишга шу пайтгача барҳам берилмаган, назарий ва амалий билим машғулотларини ўтказиш савияси паст. Шоферларни тайёрлаш сифати яхшиланмаяпти. Хусусий машиналар ҳайдовчиларининг кўпчилиги ҳаракат қоидаларини яхши билишмайди ва йўл ҳодисаларининг сабабчилари бўлишмоқда. Жами аварияларнинг 76 проценти ҳаваскор автомобилчиларнинг айби билан содир бўлмоқда.

Ўзбекистон ССР Автомобиль йўллари қуриш ва фойдаланиш министрлигининг бўлинмалари, халқ депутатлари Советларининг ижроия комитетлари кўча ҳамда шосселарни транспорт юришига мослаб ободонлаштиришдаги камчиликларни тугатиш юзасидан амалий чораларни кўрмадилар. Ҳозирги вақтда республика йўлларидаги 30 мингтадан кўпроқ йўл белгилари алмаштирилиши, қўшимча 25,6 мингта белги ўрнатилиши зарур. Йўлларнинг хатарли участкаларида 250 минг метр ғов-тўсиқ, 210 мингта панжара ва сигнал столбачалари етишмаяпти. Кўпгина кўприклар, ер остидан ўтган йўллар, эстакадалар яхши ҳолатда эмас. Темир йўл билан автомобиль йўли кесишган жойларда аварилар хавф-хатари кучаймоқда — Ўрта Осиё темир йўл бошқармаси ўтган йили Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги Давлат автомобиль инспекциясини хабардор қилмай, ана шу йўллар кесишган жойларнинг 22 тасидан соқчиларни олиб ташлади. 1987 йилда темир йўлни кесиб ўтиладиган жойларда 37 та авария содир бўлган бир пайтда шундай қилинди. Ана шу аварияларда 46 киши ҳалок бўлди ва 37 киши жароҳатланди.

Барча йўл-транспорт ҳодисаларининг 20 процентдан кўпроғи йўловчиларнинг айби билан содир бўлмоқда, бу эса ўқув юртлари ва меҳнат коллективларида гражданларнинг йўл ҳаракати қоидаларига нисбатан ҳурмат билан муносабатда бўлиш туйғусини сингдириш борасидаги тарбиявий ишлар сусайиб кетганлигидан далолат беради.

Ички ишлар министрлиги Давлат автомобиль инспекциясининг органлари автомобиль транспортидан фойдаланиш устидан тегишли назорат ўрнатилишини таъминламадилар. Инспекция бўлинмалари зарур техника ва аппаратлар билан яхши таъминланмаган. Йўл — соқчилик хизмати кадрларининг профессионал тайёргарлиги паст, унинг ходимлари суиистеъмоллик ва интизомсизликка йўл қўяётган ҳоллар мавжуд. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, республика маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари ҳузуридаги ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш комиссиялари суст ишлаётганлиги кўп жиҳатдан шунга сабаб бўлмоқда. Комиссияларнинг фаолиятида расмиятчилик устун бўлиб қолмоқда, қабул этилган қарорларнинг бажарилиши устидан дуруст контрол қилинмаяпти.

Қабул қилинган қарорда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми шуни таъкидладики, республика министрликлари ва идоралари, халқ депутатлари Советларининг ижроия комитетлари, жамоат ташкилотлари йўл ҳаракати хавфсизлигини ошириш юзасидан барча зарур чораларни кўрмадилар, бу эса йўл-транспорт ҳодисалари жабрдийдаларининг кўпайишига олиб келди.

Президиум бундай аҳволга тоқат қилиб бўлмайди, деб ҳисоблайди ҳамда министрликлар ва идораларнинг, маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг зиммасига 1988 йилда автомобиль корхоналарида аварияларнинг олдини олиш системасини жорий қилиш, барча бўғинларда йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматини мустаҳкамлаш вазифасини юклайди.

Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, халқ депутатлари область Советлари ва Тошкент шаҳар Советининг ижроия комитетлари манфаатдор органлар билан биргаликда йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш юзасидан комплекс тармоқ программасини ишлаб чиқишлари, бу программада шаҳарлар ва аҳоли пунктларида йўл ҳаракатини ташкил қилиш схемаларини жорий этишни, йўл ҳаракатини бошқаришнинг автоматлаштирилган системаларини лойиҳалаштириш ва татбиқ қилишни, автотранспорт корхоналарида, давлат автомобиль инспекциясининг диагностика станцияларида зарур моддий-техника базасини яратишни, болалар автомобиль шаҳарчалари ҳамда автодромлари ва шу кабилар қурилишини кўзда тутишлари ҳамда мазкур программанинг сўзсиз амалга оширилишини таъминлашлари зарур. Йўл ҳаракати хавфсизлиги комиссиялари фаолиятининг самарадорлигини ошириш юзасидан амалий чора-тадбирлар кўриш лозим.

Меҳнат коллективларида давлат автомобиль инспекцияси ва жамоатчилик аниқлаган йўл ҳаракати қоидаларини бузувчиларнинг ҳаммасини албатта муҳокама қилиб чиқишни жорий этиш, Минск шаҳри меҳнаткашларининг тажрибасига асосан уларни бундан келиб чиқадиган барча оқибатлари билан жамоат тартибини бузувчилар, деб ҳисоблаш керак.

Тегишли область Советларининг ижроия комитетлари Бухоро ва Урганч шаҳарларида — 1988 йили, Навоий ва Қўқон шаҳарларида — 1989 йили, Гулистон ва Тошкент шаҳарларида — 1990 йили йўл ҳаракатини бошқариш автоматлаштирилган системаларини жорий этишлари лозим.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети 1988 йилнинг охирларигача жами ҳаракат составини район агросаноат бирлашмаларининг йирик автотранспорт хўжаликларида жамлаш, ҳаракат хавфсизлигини таъминлашда Госсельтехнадзор хизматининг ролини ошириш; қишлоқ жойларда хўжаликларнинг маблағлари ҳисобидан шоферларни рейсга чиқишидан олдин медиклар кўригидан ўтказиш учун кўчма медицина пунктларини ташкил этиш асосида колхоз ва совхозларни транспорт билан таъминлашнинг иқтисодий жиҳатдан асосланган ягона системасини ишлаб чиқиши зарур. Транспорт интизомини бузувчи шоферларга ҳамда носоз машиналарни ва яхши тайёрланмаган шоферларни йўлга чиқариш чоғида масъулиятсизлик қилаётган мансабдор шахсларга нисбатан жуда қаттиқ моддий ва маънавий таъсир ўтказиш чораларини қўлланиш керак.

Ўзбекистон ССР Автомобиль йўллари қуриш ва улардан фойдаланиш министрлиги Ўзбекистон ССР Госплани, Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги, Давлат стандарти бошқармаси билан биргаликда йўлларда тартиб ўрнатиш, йўл қурилиши сифатини ошириш, тадбирларни бажариш муддатлари, пул билан таъминлаш ва материал-техника таъминоти манбаларини кўрсатган ҳолда йўлларнинг давлат қабулини жорий этиш юзасидан конкрет ҳаракат программасини ишлаб чиқиши лозим.

Ўрта Осиё Темир йўли бошқармасига 1988 йил мобайнида темир йўл кесишган жойларнинг аҳволини яхшилаш, соқчилар асоссиз равишда олиб ташланган жойларда уларни қайта тиклаш таклиф этилди. Автомобиль йўллари қуриш ва улардан фойдаланиш министрлиги билан биргаликда кўприкларни ва темир йўллар орқали ўтадиган қўшқават йўлларни қуриш давом эттирилсин, улар зарур йўл белгилари билан таъминлансин.

Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги, Ҳунар-техника таълими давлат комитети, Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги, ДОСААФ Марказий Комитети, Автомотоҳаваскорлар кўнгилли жамиятининг марказий кенгаши, Ички ишлар министрлигининг давлат автомобиль инспекцияси автомобиль ҳайдовчиларни тайёрловчи мактаблар қониқарсиз ишлаётганлиги сабабларини аниқлаб чиқиб, шу мактабларнинг ўқув ва моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, ўқитувчи кадрлар составини тубдан яхшилаш, уларни аттестациядан ўтказиш, ўқувчилар, курсантлар ва тингловчилар ўртасида тарбиявий ишларни кучайтириш чораларини кўришлари зарур. Йўл ҳаракати қоидаларини пропаганда қилишни кучайтириш, пиёда юрувчиларга хулқ-атвор маданиятини сингдириш, бу ишда минскликларнинг тажрибасини жорий этиш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чоралар кўрилсин.

Автомотоҳаваскорлар кўнгилли жамиятининг марказий кенгаши автомобиль эгалари қоидаларни бузишга йўл қўяётган ҳолларни бошланғич коллективларда мунтазам кўриб бориб, улар билан йўл ҳаракати қоидаларини ўрганишга доир машғулотлар ўтказиб туриши керак. Автомобиль транспортини ремонт қилувчи кооперативлар ташкил этилсин. Шахсий транспорт эгаларини автомотоҳаваскорлар жамиятига жалб этиш борасидаги агитация ишлари кенг авж олдирилсин.

Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги министрликлар ва идораларнинг йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги фаолияти устидан назоратни зўрайтириши, транспортнинг авариясиз ишлаши масаласига масъулиятсизларча муносабатда бўлаётган мансабдор шахсларга нисбатан қонунда бериб қўйилган ҳуқуқлардан тўла-тўкис фойдаланиб, маъмурий таъсир ўтказиш чораларини кучайтириши лозим. Давлат автомобиль инспекцияси хизматини, унинг техника билан таъминланишини, айниқса атроф муҳитни булғаш фактларига чек қўйиш борасидаги ишларни муттасил такомиллаштириш, шахсий составнинг интизоми ва уюшқоқлигини мустаҳкамлаш, унинг сафларини малакали кадрлар билан тўлдириб бориш керак.

Кинематография Давлат комитети, Телевидение ва радио эшиттириш давлат комитети ҳаракат хавфсизлиги масалаларига бағишланган мунтазам кўрсатув ва эшиттиришларни, фильмлар намойиш қилишни ташкил этишлари, автомобиллар билан содир бўлган энг характерли ҳодисалар ҳақида ҳамда об-ҳаво ва йўл шароитлари ўзгарганлигини ҳисобга олиб, транспорт ҳаракатининг хусусиятлари тўғрисида аҳолини кенг кўламда хабардор қилиб туришлари зарур. Республика газеталарининг редакциялари эса транспорт ҳодисаларининг олдини олишга, йўл ҳаракати қоидаларини пропаганда қилишга қаратилган турли жанрлардаги материалларни мунтазам суратда эълон қилиб боришлари зарур.

Улуғ Октябрь юбилейига бағишланди

«Улуғ Октябрь социалистик революциясининг етмиш йиллиги» (КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети ва РСФСР Олий Советининг қўшма тантанали мажлиси, 1987 йил 2—3 ноябрь) стенографик ҳисоботи босмадан чиқди.

Китобга КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг «Октябрь ва қайта қуриш: революция давом этмоқда» мавзуидаги доклади, Ленин партияси ветеранлари, Октябрь революцияси иштирокчилари, жанг ва меҳнат жабҳаларидаги ғалабаларнинг қаҳрамонлари, машҳур олимлар, таниқли жамоат арбоблари, коммунистик ва ишчи партиялар, революцион-демократик партиялар, озодлик ҳаракатлари раҳбарларининг нутқлари киритилган. Тўпламда Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 70 йиллигига бағишланиб ўтказилган меҳнаткашлар йиғилишларида чет эллик меҳмонлар сўзлаган табрик нутқлари ҳам бор.

Китобни Сиёсий адабиёт нашриёти чиқарди.

(ТАСС).

ШВЕЦИЯ МИНИСТРИ ҚАБУЛ ҚИЛИНДИ

СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков Совет Иттифоқига визит қилиб келган Швеция энергетика ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш министри Биргитту Дални 26 январда қабул қилди.

Совет—Швеция муносабатлари масалаларини муҳокама қилиш чоғида шу нарса қайд этилдики, иккала мамлакат ўртасида ҳукумат бошлиқлари даражасидаги визитлар натижасида ва шу визитлар давомида ўтказилган музокаралар туфайли иқтисодий, илмий, маданий ва бошқа соҳалардаги икки томонлама муносабатлар фойдали тажриба ва янги мазмун билан бойиди.

М. С. Горбачевнинг 1987 йил 1 октябрдаги Мурманск ташаббуслари амалга оширилиши СССР билан Швеция ўртасидаги яхши қўшничилик алоқаларини икки томонлама асосда ҳам, шунингдек Шимолий Европа регионал ҳамкорлиги доирасида ҳам чуқурлаштириш учун кенг имкониятлар очади. Иккала мамлакатнинг энергетика ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги ҳамкорлиги истиқболлари ана шу нуқтаи назардан муҳокама қилинди.

Б. Даль мана шу масалаларга ҳамда иккала мамлакат ўртасидаги ўзаро манфаатли алоқаларни мустаҳкамлаш, Совет Иттифоқидан Швецияга табиий газ етказиб бериш масалаларига ва ресурс тежайдиган технологияларни ишлаб чиқишга жиддий эътибор берди.

Олтилар группасининг шу йил 21 январда Стокгольмдаги учрашуви якунлари юзасидан қабул этилган декларацияси Совет Иттифоқида маъқуллаб кутиб олинганлиги суҳбат чоғида таъкидлаб ўтилди. Шу билан бирга мазкур декларацияда баён этилган ғоялар кўп жиҳатдан Совет томонининг Ер юзида мустаҳкам тинчлик ва кўпроқ хавфсизликка эришиш йўллари тўғрисидаги тасаввурларига ҳам монанд эканлиги уқтирилди.

Н. И. Рижковнинг таъкидлашича, СССР билан АҚШнинг стратегик аслаҳахоналарини 50 процент қисқартириш тўғрисида тузиш мўлжалланаётган шартнома «пировард натижада жами ядро қуролини тугатиш йўлидаги ҳал қилувчи қадам бўлади», деган фикр хусусида Совет Иттифоқи Стокгольм декларациясининг авторлари билан якдилдир. 6 мамлакат раҳбарларининг космосда қуролланиш пойгасига йўл қўймаслик ва ракетадан мудофаа воситаларини чеклаш хусусидаги шартномага қатъий риоя қилиш, ядро қуроли синовларини тўла-тўкис ва ҳамма жойда тўхтатиш, химиявий қуролни тақиқлаш ва йўқ қилиб ташлаш, оддий қурол-яроғларни қисқартириш тўғрисидаги қатъий фикрлари катта аҳамиятга эгадир. Ўз навбатида, Совет Иттифоқи ана шу соҳаларнинг ҳаммасида реал натижаларга эришишга изчиллик ва сабот билан ҳаракат қилаверади. (ТАСС).

РАСМИЙ ДЎСТЛИК ВИЗИТИ БИЛАН

ГБСП Марказий Комитети аъзоси, ГДР ташқи ишлар министри О. Фишер Совет ҳукуматининг таклифига биноан 26 январь куни расмий дўстлик визити билан Москвага келди.

Аэродромда уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Шу куни министрлар ўртасида музокаралар бошланди. Дўстлик ва ўртоқларча ошкоралик руҳида ўтаётган бу музокаралар давомида икки томонлама муносабатлар масалалари ва долзарб халқаро проблемалар муҳокама этилмоқда.

(ТАСС).

МОСКВА КРЕМЛИ КОМЕНДАТУРАСИДАН

В. И. Ленин Мавзолейида профилактика ишлари ўтказилиши муносабати билан Мавзолейга зиёратчиларнинг кириши 1988 йилнинг 15 февралидан 15 апрелигача тўхтатилади.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми сув хўжалиги органларида кўп йил самарали ишлаганлиги учун Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигининг «Наманганирстрой» трести бошқарувчиси ўртоқ Набижон **Турғуновга** «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ирригатор» фахрий унвони берди.

ҚОНУН—ҚАЙТА ҚУРИШНИНГ ПОЙДЕВОРИДИР

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Республикада юзлаб кооперативлар очилди, якка тартибдаги меҳнат фаолияти учун 20 мингдан кўпроқ патентлар берилди. Партия ҳозирги босқичда меҳнатдаги ташаббуснинг ана шу турини ривожлантиришга катта аҳамият бериб, бу турни аҳолининг товарлар ва хизматларга бўлган ўсиб бораётган эҳтиёжларини тезроқ ва яхшироқ қондиришнинг реал йўли, деб билмоқда. Айни вақтда Ўзбекистон прокуратураси органлари ҳали ана шу ташаббуснинг ривожланишига кам ёрдам бермоқдалар, кўп ҳолларда кооператив ва якка тартибдаги меҳнат фаолиятига нисбатан аралашмаслик, четдан туриб бефарқ кузатиш позициясини тутмоқдалар.

Бу — ишга нотўғри позициядир, бу — ишга давлат нуқтаи назаридан ёндашмасликдир, бундай йўл тутиш фақат нохуш оқибатларга — ё ташаббуснинг сўнишига ё турлича суиистеъмолларга олиб келиши мумкин, деб таъкидлашди нотиқлар. Кооператив ва якка тартибдаги меҳнат ташаббусларини назорат қилиш, уларнинг мустаҳкамланишига ёрдам бериш, аниқ-пухта норматив ҳужжатлар асосида уларни ривожлантириш керак. Кенгашда намуна сифатида Тошкент шаҳар прокуратурасининг иши тилга олинди, бу прокуратура кооперативлар ва якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан шуғулланаётган кишилар билан ўзаро муносабатларнинг тўғри йўналишини топа билди. Бу тажриба республиканинг барча прокуратураларида кенг ўрганиш учун тавсия этилди.

Муҳокама чоғида экология, атроф-муҳитни, одамлар соғлиғини муҳофаза этишда прокуратура ходимларининг иштироки ва роли масалаларига кўп эътибор берилди. Бу ўринда ҳам намуна сифатида Тошкентдаги прокуратура ходимлари — Собир Раҳимов райони прокуратураси тилга олинди, бу прокуратурада корхоналар ва шаҳар бўлинмаларининг фаолиятини қаттиқ назорат қилишга қаратилган ўзига хос экологик программа ишлаб чиқилиб, изчиллик билан бажарилмоқда, мазкур райондаги корхоналар ва хизмат соҳаларининг барча норматив қонун мажмуаларини ва табиатни муҳофаза этиш тадбирларини қандай бажараётганликлари назорат қилинмоқда.

Ўзбекистон прокуратураси системаси фаолиятидаги анчагина камчиликлар ҳам таъкидлаб ўтилди, республикадаги умумий экологик вазият уни ҳали нормал, деб тан олиш имконини бермаяпти. Саноат корхоналари ҳаво, сув ва ерни чиқитлар билан ҳамон ифлос қилмоқдалар, агросаноат соҳасида химиявий воситалар кўп қўлланилаётганлиги сабабидан аҳвол мураккаблигича қолмоқда. Прокурор хизмати назорати сусайган, фаолият кўрсатмаётган жойларда одатда қонун-қоидалар бузилмоқда.

Кенгашда прокурорлар иши сифати, прокуратура ходимларининг малакаси, топширилган иш учун уларнинг масъулиятини ошириш масалалари ўткир ва принципиал муҳокама қилинди. Сўнгги вақтда марказий матбуотда бир қанча материаллар эълон қилиниб, уларда Ўзбекистондаги уюшган жиноятчилик манбаларини очган ва тугатган тергов группаларининг қийин ва хавфли иши тўғрисида ҳикоя қилинди. Республика прокуратурасида махсус тузилган штабнинг роли ҳам таъкидлаб ўтилди, бу штаб пахтачилик системасидаги порахўрликка ва рибохўрликка қарши курашга анча ҳисса қўшди.

Шу билан бир қаторда жиноятчиликнинг айрим турларига қарши курашда прокуратурамизнинг роли ҳали етарли эмас, деб таъкидланди кенгашда. Прокурорлар ишининг самарадорлигини, республика прокуратура органлари бутун иши савиясини кескин ошириш лозим. Зарур профессионал тайёргарликнинг йўқлиги, принципсизлик, баъзан эса прокурор кадрларнинг айниб кетганлиги сабабли республикада шундай вазият вужудга келдики, бунинг оқибатида яқин ўтмишда кўпгина салбий ҳодисалар ва уюшган жиноятчиликнинг ўзи ҳам пайдо бўлди.

Сўнгги уч йил мобайнида прокуратура органларидан ножўя қилмишлари, хизмат вазифасига мувофиқ бўлмаганликлари учун 197 киши бўшатилди, 19 киши жиноий жавобгарликка тортилди. Ҳамма ерда прокуратура органларининг кадр состави янгиланди, область, шаҳар ва район прокурорларининг кўпчилиги ҳозир фақат биринчи муддат орасидагина ўз вазифаларини адо этиб келмоқдалар.

Шунинг учун ҳам, деб таъкидланди кенгашда, эндиликда прокурор кадрларнинг ўқуви масаласи ғоят муҳим аҳамиятга эгадир. Касб маҳоратини, ниҳоятда мураккаб давлат иши учун ўзининг масъулиятини ҳис этишга ўрганиш, бутун жамият ҳаётини демократиялаш ва революцион янгилаш шароитларида ишлаш уқувини эгаллаш лозим. Бу эса эндиликда республика прокуратура системасининг фаолияти нечоғлик тез тубдан қайта қурилишига, прокуратура ходимлари социалистик қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш, совет гражданларининг ҳуқуқ ва манфаатларига риоя этиш, иқтисодий ва социал турмушимизнинг ҳамма жабҳалари ривожланишига қонун таъсирини кучайтиришнинг ошиб бораётган талабларини нечоғлик муваффақиятли ҳал этишларига боғлиқдир.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ИЧКИ ИШЛАР МИНИСТРЛИГИНИНГ ЙЎЛ ҲАРАКАТИ БАРЧА ҚАТНАШЧИЛАРИГА, РЕСПУБЛИКАНИНГ ҲАММА ГРАЖДАНЛАРИГА МУРОЖААТНОМАСИ

Ҳурматли ўртоқлар!

Йўл ҳаракати интенсивлиги йил сайин ошмоқда, шу ҳаракатда сиз билан биз қатнашяпмиз. Транспорт ривожланган сайин йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш муаммолари тобора кескинлашмоқда, кейинги йилларда республикадаги йўл ҳаракатининг ҳолати анча ёмонлашди. Ҳайдовчиларнинг айби билан ҳам, йўловчиларнинг айби билан ҳам йўл-транспорт ҳодисалари камаймаяпти, Автомобиль аварияларида одамлар, болалар нобуд бўлмоқда.

Вужудга келган аҳволдан ташвишга тушган Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги Ўзбекистоннинг бутун аҳолисига мурожаат этиб, кўчаларда, ўтиш жойларида ва чорраҳаларда доимо маданиятли бўлишга, йўл ҳаракати мавжуд қоидаларига қаттиқ риоя қилишга чақиради.

Ҳайдовчи ўртоқлар, биз сизларга мурожаат этамиз!

Сизлар хавф-хатари катта бўлган воситани бошқараётганингизни ва йўл-транспорт қатновида асосий шахс эканингизни бир секунд ҳам, бир минут ҳам унутмангиз. Кўчалардаги хавфсизлик сизларнинг билимингиз, кўникмангизга, шахсий масъулиятингиз ва тажрибангизга кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Шуни ёдда тутингки, ҳар биримизнинг, барча совет кишиларининг манфаатлари йўл ҳаракати қоидаларига қатъий риоя этишни талаб қилади. Диққат-эътиборли бўлингиз, бошқа ҳайдовчиларга ва йўловчиларга нисбатан хушмуомала бўлингиз. Мамлакатимиздаги ҳамма бойликларнинг энг қимматлиси инсон эканини бир дақиқа ҳам эсдан чиқармангиз. Йўл ҳаракатининг ҳамма ҳолатларида йўловчиларга афзаллик берилиши керак.

Йўл-транспорт ҳодисаларининг кўпчилиги ҳайдовчиларнинг тезлик режимларига риоя қилмасликлари оқибатида содир бўлаётганини анализлар кўрсатиб турибди. Тезликнинг оширилиши сизнинг ашаддий душманингиз эканини ёдда тутинг. Ҳаракат чоғида халқнинг «осойишта юрсанг — олмсга борасан» деган ҳикматли гапига доимо амал қилингиз. Ўқув юртлари, одамлар кўплаб тўпланадиган жойлар яқинида айниқса эҳтиёткор бўлингиз.

Алкоголли ичимлик ичиб, маст ҳолатда асло рулни бошқармангиз. Маст ҳолатда руль бошқариш —хатарли жиноятдир.

Трамвай, троллейбус, автобусларнинг ҳайдовчилари! Жигаргўшаларимиз бўлган одамларни элтиб қўйиш сизларга ишониб топширилган. Буни доимо эсда тутингиз! Сизлар ўз ишингизни билишда, йўл ҳаракати қоидаларига риоя қилишда намуна бўлишингиз керак.

Темир йўлни кесиб ўтиш жойи —йўлнинг энг хатарли участкасидир. Оғир оқибатларга олиб борадиган аварилар шу жойда содир бўлмоқда. Шу сабабли темир йўлдан ўтиш пайтидаги ҳаракатда айниқса диққат-эътиборли бўлингиз.

Ўз транспорт воситангизнинг техникавий ҳолатини кун сайин, соат сайин кузатиб борингиз. Автомашиналарнинг, мотоциклларнинг, бошқа қатнов воситаларининг бузуқлиги кўпинча йўл-транспорт ҳодисаларига сабаб бўлишини ёдда тутингиз.

Ихтисослаштирилган транспорт дружиналари аъзоларининг сафига киригиз! Йўл ҳаракати қоидаларига жуда қатъий риоя этиш учун фаол курашчилар бўлингиз.

Ҳурматли пиёдалар, пассажир ўртоқлар!

Сизлар йўл ҳаракатининг бевосита қатнашчиларисиз. Транспорт воситасини бирданига тўхтатиб бўлмаслигини унутмангиз. Ҳайдовчилар каби сизлар ҳам йўл ҳаракати қоидаларининг талабларини оғишмай бажаришингиз керак. Уйдан чиққанингизда, ишдан қайтаётганингизда ҳаракат хавфсизлиги учун масъулиятни чуқур ҳис қилингиз, юксак онглилик кўрсатингиз. Ўзингизнинг хавфсизлигингизгина эмас, атрофдаги кишиларнинг хавфсизлиги ҳам сизнинг феъл-атворингизга боғлиқ. Агар сиз бир неча секундни тежайман деб транспортнинг олдидан югуриб ўтсангиз, яқинлашиб келаётган автомобилни ўтказиб юбормасангиз,— йўл ҳодисасининг олдини олиш жуда қийин бўлади. Светофорнинг қизил чироғи ёниб турганида ҳеч қачон кўчани кесиб ўтмангиз, машина ҳайдаб бораётган кишини чалғитмангиз. Сизнинг соғ-саломат ва хушчақчақ кайфият билан ишга боришингиз ва уйга қайтишингизни хоҳлаймиз.

Ҳурматли ота-оналар!

Кўпинча болалар йўл-транспорт ҳодисалари сабабли азият чекмоқдалар. Кулфатга йўл қўймаслик учун кўчада юриш қоидаларини уларга ўргатингиз. Болаларни интизомли қилиб тарбиялангиз, йўл ҳаракати қоидаларини қатъий бажариш зарурлигини тушунтирингиз.

Болаларни ҳеч қачон кўчада қаровсиз қолдирмангиз. Уларга кўча ва йўлларнинг машина юрадиган қисмидан тўғри ўтишни ўргатингиз. Автомобиль йўллари яқинида кўчаларнинг машина юрадиган қисмида ўз фарзандларингизнинг, ўз танишларингиз ва нотаниш кишиларнинг болалари ўйинлар билан машғул бўлишига йўл қўймаслигингиз керак. Шахсан намуна кўрсатиб, болаларни кўча-кўйда ўзини тўғри тутиш руҳида тарбиялангиз. Сизларнинг намунангиз —тақлид қилинадиган намуна бўлсин.

Ҳурматли ўқитувчилар, педагоглар, мураббийлар!

Кўча ҳаракати қоидаларига риоя этишга болаларни ўргатишда, мактаб ўқувчиларини, ҳунар-техника билим юртларининг талабаларини, мактабгача ёшдаги болаларни тарбиялашда сизлар алоҳида роль ўйнайсизлар. Бу ишга ижодий омилкорлик билан ёндашингиз, агар болаларга йўл ҳаракати қоидалари кун сайин, амалий машқ тарзида ўргатиб борилса, улар бу қоидаларни тез эгаллаб олишларини бир дақиқа ҳам эсдан чиқармангиз. Ўз ишингизда махсус майдончаларда, davраларда болалар билан машқ ўтказиш усулидан фойдаланингиз, улар билан бирга йўл ҳаракати хавфсизлигига оид киноленталар кўрикларини, шу ҳақдаги конкурслар, савол-жавобларни ўтказиб турингиз. Фарзандларимиз —бизнинг келажагимиздир! Улар бардам ва соғлом, баркамол ва саводли бўлиб ўсишлари керак.

Азиз болалар, ёш дўстларимиз!

Йўл ҳаракати қоидаларини бекаму кўст ўрганиб олиш —сизларнинг бурчингиз, вазифангиздир. Йўл ҳаракати қоидалари худди математика, она тили, бошқа фанларнинг асослари каби муҳимдир. Йўл ҳаракати қоидаларини яхши ўрганиб олиш сизларга йўлдаги жуда турли вазиятларда ўзингизни тўғри тутиш ва хавф-хатарсиз бўлишга ёрдам беради. Шуни унутманг:

— Фақат йўлкалардан юриш керак;

— Кўчаларни пиёдаларга ажратиб қўйилган йўлкадан кесиб ўтингиз;

— Ҳаракат светофор ёрдамида тартибга солинадиган жойларда фақат яшил чироқ ёнгандагина кўчадан ўтингиз.

Автобус, троллейбус, трамвайни фақат бекатда кутиб турингиз.

Яқинлашиб келаётган транспорт олдидан ҳеч қачон чопиб ўтмангиз. Хавфсизлигингизга доимо ишончингиз комил бўлганидагина кўчани кесиб ўтингиз.

Корхоналар, ташкилотлар муассасалар, ўқув юртлари, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари!

Сизлар ўз коллективингизда йўл ҳаракатининг ташкилотчиларигина бўлиб қолмай, шу билан бирга ҳар бир кишининг ҳаёти, соғлиғи ва омон-эсонлиги учун ҳам жавобгарсиз. Йўл ҳаракати хавфсизлигининг таъминланиши кўп жиҳатдан сизларнинг ўзингизга ишониб топширилган коллективда аниқ мақсадни кўзлаб тарбиявий ва профилактика ишини олиб боришингизга боғлиқ. Техникавий жиҳатдан бузуқ машиналарни ёки ишга тайёрланмаган ҳайдовчиларни йўлга чиқармангиз. Авария эҳтимолига қарши курашиш юзасидан аниқ мақсадни кўзлаб чора-тадбирларни амалга оширингиз, йўл интизомини мустаҳкамлашда шахсан қатнашингиз, бу ишда жамоат ташкилотларининг роли ва обрўсини оширингиз. Қўл остингиздаги кишиларнинг йўл ҳаракати қоидаларини ҳар қандай бузиши тузатиб бўлмайдиган оқибатларга олиб бориши мумкин. Ўзингизга ва ходимларингизга нисбатан талабчан бўлингиз. Ўз ходимларингизнинг ҳаракат қоидаларини бузганлиги хусусидаги ҳар бир ҳолатни эътиборсиз ва жазосиз қолдирмангиз.

Азиз ўртоқлар! Планларимизнинг, қайта қуриш ва жадаллаштириш режаларимизнинг бажарилиши кўп жиҳатдан транспортнинг бетартиб, авариясиз ишлашига боғлиқ. Бу ишда унга ёрдам бериш ҳамда энг азиз бойлигимиз —одамларнинг ҳаёти ва соғлиғини сақлаб қолиш —бизнинг вазифамиздир!

ЎЗБЕКИСТОН ССР ИЧКИ ИШЛАР МИНИСТРЛИГИ

Колхознинг намунавий Устави лойиҳасини муҳокама қиламиз

Мамлакатимизда амалга оширилаётган экономикани бошқариш ва хўжалик юритишни ислоҳ қилиш шароитида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг асосий бўғини — колхозларнинг ҳаётида ҳам ўзгариш бўлиши табиий. СССРда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ҳаётни қайта қуриш коллектив хўжалик олдига долзарб муаммоларни кўндаланг қилиб қўймоқда. Колхозлар олдида замон руҳига мослашиш вазифаси турган бир пайтда уларнинг фаолиятини тартибга солувчи қонуний актни янгилаш зарур бўлиб қолди.

КОЛХОЗ ҲАЁТИДА ЯНГИЛИК

Бундай зарурат ҳозирги пайтда амал қилаётган колхоз Намунавий уставининг айрим ҳолатлари эскирганлиги, ҳозирги кун талабларига тўлиқ жавоб бермаётганлигидан ҳам келиб чиқади.

Янги Намунавий устав лойиҳаси кириш қисмида таъкидланишича, колхозлар социалистик хўжаликнинг кооператив формаси сифатида яхлит халқ хўжалик комплекси асосий бўғинларининг бири бўлиб, қишлоқда ишлаб чиқарувчи кучларни янада ривожлантириш ва ишлаб чиқариш муносабатларини такомиллаштириш вазифаларига батамом мос келади. Бу колхозчиларнинг шахсий манфаатларини коллектив ва умумхалқ манфаатлари билан тўғри қўшиб олиб бориш имконини беради.

Лойиҳада колхознинг янги иқтисодий ислоҳот даврида хўжалик фаолиятини юритиш характерига аниқ таъриф берилган. Унга кўра, эндиликда колхоз тўла мустақиллик ва ўзини-ўзи бошқариш шароитида хўжалик юритишнинг демократик принципларини давлат раҳбарлиги билан қўшиб олиб бориш асосида иш кўради.

Янги Намунавий устав лойиҳасининг ўзига хос хусусиятлари ва замонавий жиҳатлари кўп.

Лойиҳада колхоз аъзоларининг ҳуқуқларини анча кенгайтириш ва мажбуриятларини ошириш кўзда тутилган. Жумладан, колхоз аъзоси ҳар йили ҳақ тўланадиган отпуска берилиши билан таъминланадиган дам олиш, хизмат командировкалари ҳамда давлат ва жамоат вазифалари бажарилиши муносабати билан харажатларни қоплаш ва бошқа хил тўловлар олиш, ўз меҳнат бурчини бажариш чоғида шикастланганлиги ёки соғлиги бошқа йўсинда ёмонлашганлиги туфайли кўрган зиён учун моддий жиҳатдан таъминланиш ҳуқуқига эга бўлади. Ҳозирги Намунавий уставда колхоз аъзоси колхознинг Уставига ва ички тартиб-қоидаларига риоя этиши, умумий йиғилишлар ва колхоз правлениесининг қарорларини бажариши шарт бўлса, лойиҳада колхоз аъзосининг шу соҳадаги бурчлари кенгайтирилиб, энди у бригада йиғилишлари ва кенгашлари, фермалар ва бошқа ишлаб чиқариш бўлинмаларининг қарорларини ҳам бажариши шарт. Бундан ташқари колхоз аъзоси ҳам барча совет гражданлари қатори табиатни авайлаб асраши ва унинг бойликларидан самарали фойдаланиши ва сақлаши зарур.

Янги устав лойиҳасининг афзалликларидан бири унда колхоз мустақиллигини оширишни таъминловчи нормаларнинг кўплигидир. Колхознинг ердан фойдаланиш ҳуқуқлари ҳам кенгайтирилган. Масалан, колхозга муддатсиз фойдаланиш учун берилган ерлардан ташқари, яйлов чорвачилиги, ем-хашак етиштириш ва бошқа эҳтиёжлар учун вақтинча фойдаланиш мақсадида ер участкалари ажратиб берилиши мумкин. Колхоз ўзига бириктилган ер участкаларини колхоз аъзоларига, бошқа гражданларга, шунингдек колхозлар, корхоналар ва ташкилотларга ижара (аренда)га бериш ва бошқа шаклдаги иккиламчи фойдаланишга бериши мумкин. Ваҳолонки, ер қонунчилигида ва ҳозирги Намунавий уставда ерни ижара (аренда)га бериш тақиқланган эди. Лойиҳада ердан фойдаланишда колхоз ва унинг ишлаб чиқариш бўлинма (бўлим, бригада, участка ва ҳ.к.)лари раҳбарларининг ердан фойдаланиш соҳасида масъулияти оширилиб, улар ерни муҳофаза қилиш ва ундан юқори унум билан фойдаланиши учун шахсий жавобгардирлар.

Янги колхоз қонуни лойиҳасида колхоз мулкининг ҳуқуқий режимини янада конкретлаштириш ва мустаҳкамлаш эътиборга олинган. Колхознинг мулкни эгаллаш, фойдаланиш ва тасарруф қилиш соҳасидаги фаолиятига ҳам айрим ўзгартишлар киритилган. Жумладан, колхоз шартнома асосида улгуржи савдо тартибида материал ва хом ашё лар ҳамда чакана савдо ташкилотлари ва корхоналаридан нақд пулга моддий-техника буюмлари ва бошқа асбоб-ускуналар сотиб олиши мумкин. Колхоз бошқа ташкилотлар ва корхоналарга, шунингдек гражданларга бинолар, иншоотлар, ускуналар, техника, инвентарлар, хом ашё ва моддий мулкларни сотиш, алмаштириш, ижарага бериш, топшириш, вақтинча фойдаланиш учун текинга ёки қарзга бериш ҳуқуқига эга.

Ҳозирги вақтда колхозлар хўжалик мустақиллиги оширилганлиги, моддий-техника, хўжалик ва молия фаолиятининг мустаҳкамланганлиги уларга фақатгина республика ва Иттифоқ миқёсида хўжалик алоқалари олиб боришни эмас, балки халқаро ташкилотлар фаолиятида қатнашиш имкониятини бериши мумкин. Шунинг учун ҳам лойиҳада бундай имкониятни реал амалга ошириш ҳолатлари ўз аксини топгач, савдо-иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий алоқалар ана шулар жумласига киради?

Колхозларнинг хўжалик ва молиявий фаолияти давомида тузиладиган шартномаларнинг турлари ҳам лойиҳада бирмунча кўпайтирилган. Чунончи, у қишлоқ хўжалиги, ёрдамчи саноат ва ҳунармандчилик корхоналари маҳсулотларини сотиши, техника, материал, чорва моллари ва бошқа мулклар сотиб олиши хўжаликлараро кооперация асосида саноат моллари ишлаб чиқариши, илмий, лойиҳақидирув, қурилиш-монтаж ва бошқа хизматлар билан таъминланиши мумкин бўлади. Колхоз давлат, кооператив ва жамоат ташкилотлари билан, шунингдек гражданлар билан ўз фаолияти мақсадларига мос келадиган шартномалар тузади ва бошқа шартнома муносабатларини ўрнатади.

Колхознинг хўжалик ва молия фаолиятига тегишли янги ҳолатлардан бири — унинг ўз маҳсулотига нарх белгилаш ҳуқуқининг юридик мустаҳкамланганлигидир. Бинобарин, хўжаликнинг ўз савдо тармоғи орқали, колхоз бозори, матлубот кооперацияси ва бошқа ташкилотларга сотиладиган маҳсулотга мустақил нарх белгилаш ҳуқуқи лойиҳада ўз аксини топган.

Янги Намунавий устав лойиҳасига биноан ҳозирги пайтда қишлоқ хўжалигида кенг қўлланилаётган —коллектив, оила, шахсий ва бошқа пудрат колхозда ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишнинг асосий формалари қилиб белгиланган.

Колхозларда меҳнатга ҳақ тўлаш колхоз аъзоси йил давомида эришган пировард натижага қараб амалга оширилиши юридик норма сифатида колхознинг янги қонунида ўз аксини топган. Колхозчининг меҳнатига ҳақ тўлаш форма ва усулларини колхознинг ўзи белгилаши ҳам ҳозирги пайтда колхозларнинг мустақиллигини билдирувчи мезондир. Лойиҳада ишлаб чиқариш илғорларини рағбатлантиришда фақатгина колхознинг эмас, балки ишлаб чиқариш бўлинмаларининг ҳам ҳуқуқи кенгайганлиги таъкидланди.

Янги устав лойиҳасининг колхоз ялпи маҳсулот ва даромадларини тақсимлашга бағишланган қисмида ҳам колхознинг мустақиллигини оширувчи нормалар мавжуд. Колхоз даромадидан солиқлар тўлангандан, ссудалар қайтарилгандан ва давлатга бошқа пул тўловлари топширилгандан кейинги соф даромад колхозчилар умумий йиғилишининг хоҳишига қараб фойдаланилади.

Янги устав лойиҳасининг колхозчи моддий фаровонлигини оширишга қаратилган нормаларидан бири — бу колхозчи оиласи (колхоз ҳовлиси)нинг томорқа участкаси ҳамда шахсий фойдаланишдаги ҳайвонлар ва паррандаларни боқиш нормалари колхозчилар умумий йиғилишида колхозчининг ишлаб чиқаришдаги иштироки ҳисобга олинган ҳолда белгиланишидир.

Колхоз ички хўжалик ҳаётида ишлаб чиқариш бўлинмалари асосий ўринни эгаллайди. Шунинг учун ҳам уларнинг ҳуқуқий ҳолатини мустаҳкамлашга лойиҳада алоҳида эътибор берилган. Колхоз ишлаб чиқариш бўлинмалари уставга биноан колхоз правлениеси билан коллектив (бригада, оила) пудрати тўғрисида шартнома тузиб иш кўриши уларнинг мустақиллигини оширади.

Колхознинг Намунавий устави лойиҳаси колхозлар фаолиятини ривожлантириш, колхоз демократиясини мукаммаллаштириш ва колхозчиларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳолатини яхшилашда аҳамияти жуда катта эканлиги шубҳасиз. Шунга қарамасдан, лойиҳа, фикримизча, айрим камчиликлардан ҳоли эмас. Албатта, бу камчиликлар лойиҳанинг колхозчилар ва мутахассислар кенг муҳокамасида кўрсатилади ва улар эътиборга олиниши керак.

Қисқаси, янги Намунавий устав лойиҳаси колхозларнинг мустақиллиги, ҳуқуқлари кенгайиши, колхоз аъзоларининг ҳам ҳуқуқлари кенгайиб, колхозни бошқариш ишига янада кўпроқ жалб этилиши, колхоз раҳбарлари ва етакчи мутахассисларининг ҳуқуқий ҳолати ривожлантирилганлиги билан эътиборга лойиқ. Бу нарса мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ҳаётни қайта қуриш, демократиялаш, ошкоралик, ўз-ўзини танқид каби давр талабларига мос келади.

И. ЖУРАЕВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси фалсафа ва ҳуқуқ институти катта илмий ходими, юридик фанлари кандидати.

ЎЙЛАБ КЎРИЛСА...

Кейинги йилларда мамлакатимизда экономикани бошқариш ва хўжалик юритишни ислоҳ қилиш шароитида халқ хўжалигининг барча соҳаларида ўзгаришлар юз бермоқда. Ижтимоий-иқтисодий ҳаётни қайта қуриш барча коллективлар олдига катта вазифалар қўймоқда. Бу ўзгаришлар айни пайтда коллектив хўжаликларда ўз аксини топаётир.

Лойиҳада ишлаб чиқариш воситаларининг социалистик мулклиги, хўжаликни коллектив юритиш афзалликлари, КПСС ва Совет давлатининг кундалик ғамхўрлиги ва ёрдами қишлоқда ғоят катта социал-иқтисодий ўзгаришларни амалга ошириш имконини берди, дейилади. Ҳақиқатан ҳам деҳқон ва чорвадорларнинг ҳалол меҳнати, ишчилар синфининг, бутун совет халқининг мадади билан колхоз тобора ривожланмоқда. Эндиликда колхоз қишлоқлари гуркираб ўсяпти. Айниқса, замонавий, шаҳар типидаги посёлкаларнинг кўпайиб бораётганлиги халқимизни мамнун этяпти.

Колхознинг Намунавий устави лойиҳаси ўзида ана шундай ўзгаришларни ҳам акс эттирган ҳужжатдир. Лойиҳадаги ўзгартишлар жуда кўп кишиларнинг, барча меҳнаткашларнинг манфаатларига дахлдордир. Унинг умумхалқ муҳокамасига қўйилганлиги айни муддаодир. Бу — кўп миллатли Советлар мамлакатида демократиянинг янада кучайиб бораётганлигининг ёрқин далилидир.

Лойиҳада колхозни социал ривожлантиришга алоҳида эътибор берилганлиги қувонарлидир. Айниқса, «Колхоз... колхозчилар даволаш ва профилактика тадбирларини ўтказишда соғлиқни сақлаш органларига ёрдам кўрсатади, беморларни даволаш муассасаларига элтиб қўйиш учун колхоз аъзоларига бепул ва шошилинч тартибда транспорт беради», деган жумла менга маъқул бўлди. Чунки, халқимиз «Эл соғлиғи — юрт бойлиги» деганидек, ҳар бир колхозчининг соғ-саломат бўлишидан коллектив хўжалик бевосита манфаатдордир.

Мен врач сифатида лойиҳага деҳқон ва чорвадорларнинг, қишлоқ меҳнаткашларининг соғлиғини сақлашни янада яхшилаш тўғрисидаги жумлалар қўшилишини таклиф қиламан. Лойиҳанинг 46-моддасидаги «Колхоз аъзоларининг умумий йиғилиши колхозни бошқарувчи олий орган ҳисобланади. Умумий йиғилиш: колхоз уставини қабул қилади, унга ўзгартишлар ва қўшимчалар киритади, колхоз раисини, колхоз правлениеси ва ревизия комиссиясини сайлайди, уларнинг фаолиятлари тўғрисидаги ҳисоботларини эшитади», деган жумлалардан кейин **«Колхоз правлениеси составида врачлардан ҳам вакил бўлсин»**, деб қўшиб қўйилишини таклиф этаман. Чунки, врач колхозда энг керакли одамлардан бири. У кеча-кундуз халқ саломатлигини ўйлайди.

Колхоз одатда йиллик планларни тузади. Лекин унинг бу планларида маданият муассасалари, ҳаммом, водопровод, спорт иншоотлари қуриш, табиатни муҳофаза қилиш масалалари ўз аксини топмайди. Шу сабабли колхоз правлениеси составида врач ҳам бўлса, бу масалаларга ҳам эътибор беради.

Б. ЭРНАЗАРОВ,
Каттақўрғон районидаги Ленин номли колхоз, шифокор.

• ТЎЛА ХЎЖАЛИК ҲИСОБИ— ЭКОНОМИКАМИЗ ИСТИҚБОЛИ

ҲАММА МАНФААТДОР

Советободдаги «Трандубитель» ишлаб чиқариш бирлашмаси коллективи ўз харажатини ўзи қоплаш ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш шароитида ишлаган ойларда 1860 минг сўмлик фойда олишга эришди. Бу янгича ишлашга ўтилгунга қадар олинаётган фойдадан 155 минг сўм кўпдир.

Янгича ишлаш қувонарли натижалар келтираётир. Биринчи сортли маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми ошди, таннарх эса арзонлашди. Буюртма бўйича маҳсулот етказиб бериш шартнома мажбуриятлари тўла бажарилмоқда. Уларнинг ҳаммасига техникани такомиллаштириш, молиявий-иқтисодий кўрсаткичлар, кадрлар масаласини тубдан қайта қуриш ёрдам берди. Маҳсулотлар ишлаб чиқариш эса эҳтиёж нуқтаи назаридан қайта кўриб чиқилди. Корхона раҳбарлари, инженер-техник ходимлари учун иқтисодий ўқув машғулотлари олиб борилмоқда. Ишчи-хизматчилар турдош касбларни эгаллаб олишган.

Корхонада хўжалик ҳисобини янада ривожлантириш бўйича ишлар давом эттириляпти. Давлат корхонаси (бирлашмаси) ҳақидаги Қонуннинг кучга киритилишидан манфаатдорлик янада ошди. Тасдиқланган нормага кўра, корхона олинган ҳар сўм фойдадан 45,3 тийинни министрлик учун ўтказса, қолган маблағдан корхона манфаатлари йўлида фойдаланилади.

Суратда: техника назорати бўлими назоратчиси Шарофатхон Абдураҳмонова ва тикувчилик-галантерея цехи технологи Обиджон Абдуллаев маҳсулот сифатини кўздан кечиришмоқда.

Р. АШУРОВ фотоси (ЎзТАГ).

КАТТА ИШДАГИ МУАММО

Хўжалик юритишнинг партиямиз XXVII съезди кўрсатиб берган истиқболли йўлларидан бориб бошқарувни такомиллаштиришга, ҳар бир қурувчининг, ҳар бир меҳнат коллективининг топширилган иш учун масъулиятини оширишга, илғор иш усулларини ишлаб чиқаришга дадилроқ жорий этиш, иқтисод ва тежамкорликка алоҳида эътиборни қаратиш диққат марказимизда турибди.

Бугунги кунда трестимиз коллектив пудратни жорий қилишда базавий тармоқ ролини ўтамоқда. Эндиликда иккита ремонт-қурилиш участкаси, 15-механизациялашган колонна бунёдкорлари прогрессив усул асосида иш юритиб, муайян ютуқларга эришмоқдалар. Ю. Новикова, Г. Маҳсудов етакчилигидаги бригадаларнинг ремонтчилари хўжалик ҳисоби туфайли моддий манфаатдорликни ошириш, ўз маблағларига ўзлари «хўжайинлик» қилиш билан пудрат афзалликларини амалда исботлашяпти.

Давр қайта қуриш ва жадаллаштиришнинг барча имкониятларидан самарали фойдаланишни талаб қилмоқда. Шу боисдан ҳам иш жараёнларини автоматлаштириш, механизациялаш, қўл кучи ҳиссасини иложи борича камайтиришга ҳаракат қиляпмиз. Шу кунларда соатига 30 тонна маҳсулот тайёрлаш қувватига эга бўлган завод реконструкция қилиниб, янги автомат линиялар ўрнатиляпти.

Турар жой бинолари ремонтида, умуман коммунал хўжалигида сантехникасиз иш битмайди. Яширишнинг ҳожати йўқ. Маҳаллий Советлар тасарруфидаги биноларнинг ремонти учун ажратилган материаллар эҳтиёжнинг 25—30 процентини таъминлайди, холос. Яқин-яқингача ҳам водопровод жўмраги, душ, ванна каби майда-чуйда қисмлар, ҳатто иситиш батареяларини топишнинг ўзи бўлмасди. Бундай ноёб моллар чайқовчининг ёймасидагина кўзга ташланарди. Натижада ремонт кўнгилдагидек чиқмас ёки чала-чулпа қолиб кетарди. Бу ҳақли равишда кишиларнинг эътирозига сабаб бўларди. Биз ушбу долзарб проблемани ўз ички имкониятларимизни ишга солиб ҳал этдик. Шу тариқа 1 миллион 950 минг сўм сарфлаб чўянни қайта эритиш цехи қурилди.

Янги цех замонавий печлар билан жиҳозланди. Унинг бир йиллик қуввати 900 тонна чўян ва 45 тонна рангли металл эритишга тенг. Ҳозир цех ремонт жараёнида кўп асқотадиган водопровод қопқоғи ва жўмраклари, канализация қопқоқлари, иситиш батареялари учун пробка ва фиттиглар, элеватор сополари, 15—20 диаметрли винтель каби етти хилдаги маҳсулот реализация қилиняпти. Цех тўла ишга тушгач, маҳсулотлар тури ўн бештага кўпайтирилади. Бундан ташқари сантехника цехида ҳозир кенг халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Кенжа корхонани эксплуатацияга топширишда айрим муаммолар ҳам кўзга ташланиб қолди. Малакали чўян эритувчилар камлиги туфайли Андижон ва Наманган машинасозлик заводлари билан шартнома туздик. Аввал заводда меҳнат қилган қуювчи Насриддин Садриев, Станислав Бармятов, Владимир Бондаренколар айни пайтда маҳаллий ёшларни касб сир-асрорлари билан чуқур таништирмоқдалар. 1988 йилнинг дастлабки кунларидан бошлаб эса трестимиз коллективи хўжалик юритишнинг янги усулларига ўтиб иш бошлади. Биз бунинг учун жуда катта ҳозирлик кўрдик, албатта.

Кейинги ярим йил мобайнида меҳнат коллективларининг жорий ҳисобларини кераксиз харажатлардан тозалашга, салкам 300 минг сўмлик ишлаб чиқариш воситаларини ҳисобдан чиқаришга, буюртмачиларнинг қарзларини норматив кўрсаткичларга келтиришга эришдик.

Агар 1987 йил бошида ҳисобимизда 1 миллион сўмга яқин пул бўлса, бу кўрсаткич йил охирига келиб 1,7 миллион сўмни ташкил этди. Бугунги кунда трестимизда бирорта ҳам иқтисодий қолоқ ташкилот қолмади.

Биз шу йил 13 миллион 900 минг сўмлик ремонт-қурилиш ишларини бажаришимиз, 45 минг квадрат метр уй-жойни капитал ремонтдан чиқаришимиз, 7,5 километр янги водопровод тармоқлари қуришимиз, 9 километр иситиш тармоқларини ва 300 минг квадрат метр йўлларни ва кўчаларни ободонлаштиришимиз керак.

Бундан ташқари ходимларимиз учун 48 квартирали уйни фойдаланишга топширишни, йилига 1000 тонна карбид ишлаб чиқарувчи цех қуришни кўзда тутганмиз. Ўз маблағига ўзи «хўжайинлик» қилиш эвазига 1 миллион 800 минг сўм фойда олишни режалаштирдик.

Катта ишда ойдин йўлга тушиб олдик. Бироқ ҳали жиддий муаммолар бор. Мана уч йилдирки, республика ҳукуматининг социал, маданий-маиший, соғлиқни сақлаш ва маориф объектлари бўйича моддий ресурсларни марказлаштириш тўғрисидаги қарори республика Госплани томонидан бажарилмай қолмоқда.

Иккинчидан, транспорт, машина-механизмлар эскириб қолгани оқибатида кўзда тутилган унумдорликка эришиб бўлмаяпти. Бу масалалар ҳал этилса, хўжалик юритишнинг янги шароитларида меҳнат унумдорлигини ўстириш, таннархни камайтириш, асосий фондлардан тўлароқ фойдаланиш ва уларга бўлган тўловларни камайтириш борасида яхши натижаларга эришиш мумкин.

Ғ. ЖАББОРОВ,
Наманган область ремонт-қурилиш трестининг бошқарувчиси.

Оламда нима гап?

ЮНЕСКОнинг статистик йилномаси

В. И. Ленин дунёда асарлари энг кўп таржима қилинаётган автор бўлиб қолмоқда. ЮНЕСКОнинг Парижда чиққан 1987 йилги статистик йилномасида келтирилган маълумотлар шундан далолат беради. Справочникда қайд этилишича, ўтган йил мобайнида турли мамлакатларда Совет давлати асосчиси асарларининг 355 таржимаси босиб чиқарилди. 1987 йил якунига кўра, машҳур инглиз ёзувчиси Агата Кристининг китоблари таржима қилиниши сони жиҳатидан иккинчи ўринни (291), буюк француз фантаст ёзувчиси Жюль Верннинг китоблари эса (224) учинчи ўринни олди. ЮНЕСКОнинг статистика йилномаси—ноёб нашр. У маориф, илм-фан, маданият ва коммуникация соҳасида бутун дунёдан: 161 давлат ва 41 территориядан ЮНЕСКО қароргоҳига келган муфассал ва энг янги ахборотни ўз ичига олади.

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

ДАМАШҚ

Бу ерда олинган хабарларга кўра, Рамаллоҳда, Иордан дарёсининг босиб олинган Ғарбий соҳилидаги ва Ғазо секторидаги аҳоли пунктларида араблар билан Исроил солдатлари ва полициячилари ўртасида қаттиқ тўқнашувлар давом этган.

Қуддусда шаҳардаги барча христиан черковларининг вакиллари баёнот эълон қилиб, унда Тель-Авивнинг босиб олинган ерлардаги туб аҳолига қарши қонли репрессияларини кескин қораладилар. «Қўзғолон 50 кундан буён давом этаётганлиги факти, — деб таъкидлашди улар, — бутун Фаластин халқи Исроил оккупациясини рад этиб, бундан буён ҳам ўзининг қонуний ҳуқуқлари таъминланиши учун курашаверишидан далолат бермоқда».

ПАРИЖ

Франция ҳукумати Форс кўрфази районида ўз ҳарбий қўшинларини сақлаб туриш ниятида, — деди Франция давлат экономика, молия ва денационализация министри Эдуарду Балладдюр Ар-Риёдда Саудия Арабистони қироли Фаҳд билан учрашувдан сўнг.

Маълумки, АҚШ ва НАТОдаги бошқа мамлакатлар кетидан Франция ҳам Форс кўрфази соҳилларига жуда катта ҳарбий-денгиз қўшинларини келтириб қўйди. Франс Пресс агентлигининг маълумотларига кўра, ҳозирги вақтда Уммон бўғозида, шунингдек унга бевосита туташган Ҳинд океани районларида «Клемансо» авианосеци бошчилигида жами 25 та француз ҳарбий кемаси тўпланган.

(ТАСС).

ФОТОАХБОРОТ

Исроилнинг босқинчи маъмурлари Ғазо секторини «ёпиқ ҳарбий зона» деб эълон қилди. МЕНА агентлигининг хабарига кўра, Ғазодаги кўпгина аҳоли пунктлари ва фаластинликлар лагерларида комендантлик соати жорий этилган. Турар жой маҳаллаларида оммавий тинтувлар ўтказилмоқда, ўнлаб араб қамоққа олинган.

СУРАТДА: Исроилга қарши намойиш қатнашчисидан ўч олинмоқда.

АП—ТАСС телефотоси.

АФҒОН ХОТИН-ҚИЗЛАРИ ДЕЛЕГАЦИЯСИ СУРХОНДАРЁДА

Афғонистон Республикаси Балх вилоятининг хотин-қизлар кенгаши раисаси Заҳро бошчилигидаги шу вилоят хотин-қизлари делегацияси Ўзбекистоннинг энг жанубий областига келди. Улар уч кун мобайнида совет хотин-қизларининг турмуши, меҳнати ва жамоатчилик фаолияти билан танишдилар. Бу сафар дўстликнинг яна бир ёрқин кўриниши бўлиб, қўшни мамлакатлар ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга кўмаклашди.

Меҳмонлар Шерободдаги сопол буюмлар заводида бўлдилар, «Октябрь 40 йиллиги» колхозининг маданият уйида жойлашган ижтимоий-сиёсий марказ иши билан, хўжаликдаги ўрта мактаблардан бирида ўқишнинг қандай ташкил этилганлиги ва колхоз оилаларининг маиший турмуши билан танишдилар.

— Сафар чоғида биз Совет Ўзбекистонида меҳнаткашлар турмуши тўғрисида кўпгина қизиқарли нарсаларни кўрдик ва билиб олдик, — деди Заҳро. — Бу эса, шубҳасиз, ўз вилоятимизда хотин-қизлар ўртасида олиб бораётган ишимизга ёрдам беради. **(ЎзТАГ).**

• Воқеалар • Хабарлар • Фактлар

МАХСУС КОМИТЕТ СЕССИЯСИ

БМТ қароргоҳида сотқинларни ёллашга, улардан фойдаланишга, уларни пул билан таъминлаш ва ўқитишга қарши кураш тўғрисидаги халқаро конвенцияни ишлаб чиқувчи махсус комитетнинг сессияси очилди. Сессия қатнашчилари шундай конвенцияни ишлаб чиқиш билан боғлиқ масалаларни муҳокама қиладилар, мана шу муҳим ҳужжатни тузишни давом эттирадилар. Халқаро ҳамжамият ёлланган сотқинларнинг ишлари барча мамлакатлар учун, айниқса Африка, Марказий Америка ҳамда бошқа ривожланаётган давлатлар учун тобора кўпроқ хавф солаётганлиги муносабати билан чуқур ташвиш билдиради. БМТ Бош Ассамблеяси 42-сессиясининг қарорига кўра, махсус комитет халқаро конвенциянинг лойиҳаси баён этилган ўзининг якунловчи докладини Бош Ассамблеяга, имкони бўлса унинг 43-сессиясига тақдим этиш учун бутун кучини сарфлаши лозим.

ҚЎЛГА ТУШИРИЛДИ

«Германия Демократик Республикасининг хавфсизлик органлари ГФР федерал разведка хизмати (БНД) нинг топшириғига биноан ГДР пойтахти-Берлинда давлатга қарши иш билан шуғулланиб келган бир аёлни жиноят устида қўлга туширдилар» деб хабар қилди АДН агентлиги. Агентликнинг таъкидлашича, аёлдаги «ёрдамчи разведка воситалари» мусодара қилинган. Мўътабар органлар мазкур иш юзасидан терговни бошладилар.

ОППОЗИЦИЯ ҚАРОРИ

Бангладешнинг асосий оппозициячи сиёсий партиялари ва партиявий уюшмалари, турли оммавий ташкилотлар президент Х. М. Эршод ва ҳозирги ҳукумат истеъфога чиқишини, ҳокимиятни бетараф муваққат ҳукуматга беришни ва унинг назорати остида парламентга сайлов ўтказишни талаб қилувчи шиорлар остида бўлиб ўтган намойиш қатнашчиларига нисбатан маъмурларнинг жазо чораларини кескин қораладилар. Оппозиция ҳозирги маъмурият 3 март кунига белгилаган парламент сайловини байкот қилишга қатъий бел боғлаганлигини айтди.

(ТАСС).

Ижтимоий ҳаётимизнинг барча жабҳаларини қайта қуриш бадиий маданиятимизни ҳам жонлантирди, янги ижодий изланишларни рағбатлантирди, санъатимизни янада ривожлантириш йўллари тўғрисида ўткир баҳс-мунозаралар бошланди. Буларнинг ҳаммаси, шак-шубҳасиз, ўз самараларини бериши керак. Жиддий, катта муаммолар кўтарилиб чиқаётган мунозаралар, албатта, ҳақиқат йўлини очади. Шу билан бир қаторда ана шу мунозараларда «ўзандан чиқиб кетилаётганини» ҳам, ҳаддан ошишларни ҳам, асабларнинг «кўпириб кетишини» ҳам, баъзан эса санъатимизнинг пойдевори бўлган принципларни ўзгартиришга уринишларни ҳам кўрмаслик мумкин эмас. Рассомларимизнинг юксак ютуқлари аслида, гўё реализмнинг «сояси» бўлганлиги, модернистик «авангард» сўзидан қўштирноқларни олиб ташлаш лозимлиги ва уни ҳақиқий авангард деб ҳисоблаш кераклиги, социалистик реализм тушунчасининг ўзидан ҳам воз кечиш зарурлиги, реализм ва модернизм эндиликда бир нарса эканлиги ва ҳоказолар ҳақидаги гаплар қулоққа чалинмоқда.

Совет санъатининг бундан буёнги равнақи йўллари, унинг тараққиёти тўғрисидаги масала ёзувчилар ва кинематографчилар, композиторлар ва театр арбоблари съездлари ишининг марказида бўлди. Бу 19 январь куни очилган рассомларнинг VII съездида ҳам муҳим аҳамият касб этаётгани шак-шубҳасиздир.

Газетамиз редакцияси бу мавзуда ўқувчилардан кўплаб хатлар олмоқда. Берилаётган саволларни ҳисобга олиб, биз ана шу масалаларни санъатшунослик доктори, СССР Бадиий академиясининг мухбир аъзоси, эстетика, тасвирий санъат ва балет тўғрисидаги кўпгина асарларнинг автори Виктор Владимирович Ванслов билан суҳбатда ёритишга қарор қилдик.

САНЪАТ РУҲИ ВА КУЧ-ҚУДРАТИ

СССР Бадиий академиясининг мухбир аъзоси, санъатшунослик доктори, профессор Виктор Владимирович ВАНСЛОВ билан суҳбат

МИНГ СЎҚМОҚДАН ҲАҚИҚАТНИНГ БИР СЎҚМОҒИНИ ТОПИБ ОЛИШ МУАММОСИ

— Виктор Владимирович, бугун бадиий фаолиятнинг барча жабҳаларида, қайта қуриш бошланган кезда ўқувчиларимизни санъатимизнинг равнақи проблемаси ниҳоятда қизиқтирмоқда. Гарчи ваъдалар, жумладан, ижодий союзларнинг барча съездларида ошкора ваъдалар анча-мунча берилган бўлса ҳам, лекин реал ютуқлар ҳали оз, биз кўпинча рассомлардан бу жўн иш эмас, санъатдаги катта воқеалар бир йил деганда содир бўлмайди, деган сўзларни тез-тез эшитиб турибмиз.

— Агар биз санъатимиз қандай бўлиши лозимлиги хусусида жиддий бош қотирар эканмиз, бугунги бадиий жараённинг барча кўринишлари, алоқалари, зиддиятларини, баъзан эса бир-бирини рад этадиган тенденцияларини идрок этиб, санъатимиз ўзи равнақ топаяптими, деган проблемани ниҳоятда ўткир қилиб ўртага қўйишимиз керак. Ахир жамият демократиянинг янги формаларини ўзлаштириб (гарчи бу жараён жўн ва бир хил бўлмасада), ошкоралик ва ўз-ўзини танқиддан сабоқ олиб, рўй-рост олға силжимоқда-ку. Хўш санъат бобида нима гап? Гарчи маданият майдонига, маданият жабҳасига унутилган (тўғрироғи, мутахассисларгагина маълум бўлган), турли хил «омборларга» тушиб қолган ёки бошқа бир сабабларга кўра, амалдаги саҳна саҳнидан четлаштирилган анчагина нарсалар юзага чиқаётган бўлсада, қайта қуриш ҳозирча санъат соҳасида кўзга чалинадиган, сифат жиҳатдан янгича, реал, сезиларли натижалар бергани йўқ. Ҳали кечагина санъатдаги тараққиётга хизмат қилмайди, деб ҳисоблаб келинган нарсаларни бугун прогрессив деб эълон қилишимиз билан санъатнинг реал мазмунида бирон-бир ўзгариш бўладими? Дуруст, илгари кўрсатилмаган нарсаларни кўрсатайлик. Токчалардаги картиналарни деворга илиб қўяйлик. Нашр этилмаганларини чиқарайлик. Хўш, кейин нима бўлади? Санъатимиз тараққиётининг ҳозирги даврасининг **сифат жиҳатдан янги эвристик** (эпигон эмас) характери тўғрисидаги масала барибир пайдо бўлади. Ҳақиқий ижод қайтариқ эмас, балки кашфиётдир. Қадимий ҳикматли бир сўзни эслайлик. Минг сўқмоқ ёлғонга етаклайди-ю. фақат биттаси ҳақиқатга олиб боради. Бадиий тараққиётнинг асл йўналиши ўзи қандай?

Тарихимиз шундан далолат бериб турибдики, ҳар гал бадиий тараққиёт проблемаси бурилиш йилларида алоҳида ўткирлик билан кўндаланг бўлади: Октябрдан кейиноқ шундай бўлган эди, кейинчалик 30-йилларда, 60-йилларда шундай бўлди. Ҳозирги революцион қайта қуриш кунларида ҳам шу содир бўлмоқда.

Санъатнинг айрим арбоблари, гўё ижодий имкониятларга кўра эркин ва ранг-баранг бўлган 20-йилларни 30-йилларга қарама-қарши қўйишга мойилдирлар. Назаримда бундай қарама-қарши қўйиш хатодир. Ҳар бир даврнинг ўз зиддиятлари, ўзининг кучли ва заиф томонлари бор, аммо умуман олганда, 30-йиллар совет бадиий маданияти тараққиётининг юксакроқ ва етукроқ поғонасидир. Бу йиллар классикамизнинг гуллаб-яшнаши йиллари, бадиий маданиятнинг пойдевори бўлган ва ҳозир ҳам аҳамиятини йўқотмаган анъаналар таркиб топган йиллардир. Ҳозирги қайта қуриш ана шу анъаналардан воз кечишни эмас, балки бу анъаналарни ривожлантириш ва чуқурлаштиришни тақозо этади. Ахир тараққиёт вайронагарчилик эмас, балки қадриятларни кўпайтиришдир. бебошлик ва тартибсизлик эмас, балки қўлга киритилган ютуқларга таяниб, олға қараб бориш учун ақидалар ва турғунликдан воз кечишдир.

ТАРАҚҚИЁТ БИРОН-БИР КИМСАНИНГ МУЛКИМИ?

Совет санъати бутун тарихи мобайнида модернизмни тарғиб этишга уринишлар билан ҳам, унинг рассомлар ижодига сингишига ҳам актив тарзда қарши курашиб келди. Чет эл санъатидаги энг янги модернистик йўналишларнинг намояндалари ўзларини «авангардчилар» деб атаб, худди шу йўсинда бадиий тараққиёт соҳасида ўзларининг гўё монополия ҳуқуқларини таъкидламоқдалар.

— Ахир ҳозир ҳам кўпчилик «изм»...ларнинг намояндалари (жумладан, ўз заминимизда етишган намояндалар ҳам) ижодий бисотни «кенгайтириш», «омбор»ларда турган қадриятларни қайтаришни рўкач қилиб, замонавий бадиий жараён ўзанида услубларнинг ва ижодий йўлларнинг хилма-хиллиги билан янгичасига ҳақиқатнинг замирига етишни тасдиқлаш, худди ана шу социалистик идеологияни мустаҳкамлаш учун изланишлар билан сира-сира алоқаси бўлмаган ўзига хос эстетик флюрализмни тарғиб этиб, ўзларини жон деб «авангард» сафига қўшмоқдалар. Жамиятда очиқдан-очиқ покланиш жараёни бормоқда, санъатда эса янги, ҳақиқатан ҳам соғлом негиз билан бир қаторда жуда кўп кўпик, «қийқим»лар пайдо бўлмоқда. Эндиликда мезонлар ва баҳоларимиз кескин ўзгариб кетдимикан!

— Ҳамма жонли, бир қолипга тушмайдиган нарсалар сингари мезонлар ҳам, шак-шубҳасиз, ҳаётнинг янги талабларини, унинг янгиланишини, мазмунининг бойишини акс эттириб, ўзгариши мумкин. Аммо айни вақтда бу мезонларда барқарор, моҳияти ўзгармайдиган нарсалар бор. Ахир биз оқни қора ёки қорани оқ демаймиз-ку. Сиз мендан, ҳамонки шундай экан, нега энди кўргазмаларда ҳар хил «...измлар» намояндаларининг асарлари пайдо бўлиб қолди, деб сўрарсиз? Абстракционизмнинг тараққиётига туртки бўлган ва узоқ вақт мобайнида «омборхоналар»да турган В. Кандинский, К. Малевич ва бошқаларнинг полотноларини кўпчилик томошабинлар аслида биринчи бор кўрмоқдалар. Бу суратларнинг пайдо бўлиши, умуман мутахассисларни таажжублантираётгани йўқ. Худди шунга ўхшаш асарлар қайсидир устахоналарда бўлганлиги ва борлиги ҳам биз учун янгилик эмас. Аммо ана шу тоифадаги асарлар туғдираётган қизиқиш (газетхонларнинг бир қанча хатлари ҳам шундан далолат беради) ўткинчи эканлигига аминман, бу қизиқиш бирон-бир «тақиқланган» асарни кўриш истагида ёки ажабтовур «модадан» орқада қолмасликка интилиш замирида. эҳтимолки, ўзи овозасини эшитган нарсани кўриб, ўзи текшириб кўриш заминида юзага келган.

Октябрнинг 70 йиллигига бағишланиб «манеж»да бўлган сўнгги кўргазмада, ҳар қалай, социалистик реализм йўлидан борган Ватанимиз санъаткорлари ва машҳур рассомларининг зафарлари ва шон-шуҳрати бўлиб қолган асарлар диққат-марказида бўлди. Бунда санъат ўзини-ўзи кўрсатиб турди. Шу боисдан ҳам айрим рассомларнинг ана шундай фаолиятидан тақиқ тамғасининг олиб ташланиши назаримда, умуман ижобий ҳолдир. Бу ўринда ана шу йўсиндаги ҳодисаларга биз бераётган баҳоларнинг тўғрилиги, марксизм-ленинизмнинг ниҳоятда бой фалсафий ва эстетик меросига таянадиган таҳлил методологиямизнинг илмийлиги муҳимдир. Шу йўсинда 70 йил мобайнидаги санъатимиз тараққиётининг бутун манзараси ва зиддиятлари намоён бўлиб, ҳамма нарса жой-жойида бўлади.

СОЦИАЛИСТИК РЕАЛИЗМ НОВАТОРЛИК ЙЎЛИГА ЎТЯПТИМИ?

Сўнгги вақтларда, гўё социалистик реализм эскириб қолди ва ундан воз кечиш керак; барча хатолар ва камчиликлар, гўё шундадир, санъатимиздаги барча заиф жиҳатлар шунинг оқибатидир ва шу боисдан ҳам социалистик реализм бундан буёнги тараққиётимизга тўғаноқ бўлмоқда, деган гаплар эшитилмоқда. Ана шу фикр-мулоҳазаларнинг сабаби нимада!

— Бундай янглишишлар эҳтимол, социалистик реализм тушунчасидаги бош моҳиятни тушуниб етмаслик ёки унинг бузилишидан, уни юзаки талқин этишдан ёки илғор ғояларни жўнгина таърифлашдан келиб чиққандир. Реализм — бу ҳақиқат, бу — ҳар қандай чинакам санъатнинг катта ҳақиқатидир. Социалистик реализм бу — инсоният тараққиётидаги социалистик давр реализмидир, яъни барча теранлиги ва конкрет зиддиятлари билан социалистик давр ҳаёти бадиий акс этган ҳақиқатдир. Бу ҳақиқат юзаки, жўнгина ҳақиқатномоликка ҳам, юзаки тафсилотчиликка ҳам, ажабтовур шаклбозликка ҳам қарши туради.

Шу тахлитда тушунилаётган социалистик реализм совет санъати тарихида содир бўлган ва бартараф этилган хатолар билан, ҳозир биз курашаётган камчиликлар билан муроса қила олмайди. Бу тушунча санъатимиздаги ҳамма яхши нарсаларни, давр синовидан ўтган, бадиий ҳаётимизга уйғун равишда кирган ва классикамиз бўлиб қолган нарсаларни ифодалайди. Масалан, тасвирий санъатда бу А. Дейнека, П. Корин, Ю. Пименов, А. Пластов, А. Чуйков, М. Сарьяннинг санъатидир, бу замонавий рассомлардан Б. Угаров, Г. Коржев, А. Мильников, Е. Маисеенко, А. ва С. Ткачевлар, Т. Салахов, Т. Яблонская, М. Савицкий, И. Зарин ва бошқа кўпгина санъаткорларнинг ижодидир.

— Чет эл «советшунослигида», гўё социалистик реализм маъмурий йўл билан қонун деб белгиланган ва рассомларга тиқиштирилган деган даъво тарқалган...

— Бундай бўлмаган. 1920 йиллардаёқ совет танқидчилиги санъат тараққиётидаги янгича кўринишни ифодалаш учун обдон ибора қидириб, «қаҳрамонона реализм» («революцион Россия рассомлари уюшмаси»), «Монументал реализм» («дастгоҳчилар жамияти»), «социал реализм» (А. В. Луначарский) деган таърифларини ва бошқа таърифларни илгари сурган эди. «Социалистик реализм» термини эса совет санъати ғоявий-ижодий ва бадиий етукликнинг янги босқичига кўтарилганлиги муносабати билан 1930 йилларда илгари сурилиб, ҳамма томонидан эътироф этилди. Бу термин социалистик санъатнинг аён бўлиб қолган белгиларини ниҳоятда аниқ ифода этиб умумлаштирди.

Умр бўйи совет санъати билан шуғулланиб келган, аммо гўё «социалистик реализм» тушунчасини ниқоб қилиб олиб, ёмон асарлар тарғиб этилди ва яхшилари қораланди, шу боисдан ҳам бу метод гўё ўзини бадном этиб қўйди, деб «социалистик реализм» терминини бирор марта ҳам ишлатмаган санъатшунослар ва танқидчилар бор. Аммо сохталаштирувчилар дуч келган ҳамма нарсани бадном қилишлари мумкин ва бунинг учун социалистик реализм жавобгар эмас. Бундай фактларда социалистик реализмнинг моҳияти эмас, балки унинг бузилиши ифодаланди. Аслида эса бу метод хатоларни эмас, балки санъатимиздаги барча асл нарсаларнинг мужассами бўлган улуғ тушунчадир. Аммо гап равшанки, бу терминни ҳуда-беҳуда такрорлайверишда эмас, балки аслида бадиий практикада социалистик реализм позицияларида мустаҳкам туришдадир.

— Социалистик реализм — ҳаётни тасдиқловчи санъатдир. Аммо, революцион қайта қуриш йилларида воқеликка танқидий муносабат жамиятнинг нормал тараққиёти учун ҳар қачонгидан кўра зарур эмасми, ахир!

— Аммо социалистик реализм методи социал-танқидий негизни истисно этади, деб ким айтди? Ҳа, социалистик реализм ҳаётни тасдиқловчи санъатдир ва шу боисдан ҳам рассомлар ижодида ҳаётнинг ижобий жиҳатларини ва гўзалликларини тасвирлаш етакчи ўрин тутиши қонунийдир. Аммо бу қонуниятни ясама бардамлик ёки ўйлаб-нетиб ўтирмасдан «олам гулистон» бўлиб кетди, қабилида юзаки талқин этиш ниҳоятда хато бўлур эди. Ҳозирги дунё мураккаб ва серташвишдир. фожиалар ҳам, ҳалокатлар ҳам рўй бериши мумкин. Империализм билан социализм ўртасидаги зиддиятларгина эмас, балки ўзимизнинг ички зиддиятлар, бартараф этилмаган камчиликлар, ижтимоий тараққиётда баъзан пайдо бўлаётган салбий тенденциялар санъатда ҳамма хунук ва ғайри-инсоний нарсаларни рад этувчи турли-туман шаклларни вужудга келтиради.

Г. М. Коржевнинг чуқур драматизм билан йўғрилган картиналари Улуғ Ватан уруши мавзуига бағишланган «Уруш оловида қовурилганлар» туркуми, чет эл ҳаётидан олиб чизилган «Рассом», «Юз тубан кетган одам» асарлари, ўтмиш акс этган «Учар Егорка», замонавий мавзудаги «Маҳкума», «Булутлар» асарларини олайлик. М. А. Савицкийнинг «Юракдаги рақамлар» картиналар туркумида фашизм даҳшатлари қаҳр-ғазаб билан фош этилган. Ю. М. Непринцевнинг график ва тасвирий санъат асарларида Ленинград қамалидаги одамларнинг беҳудуд азоб-уқубатлари тасвирланган. А. А. Мильниковнинг «Испания триптихи» асарига, ҳозирги дунёдаги ёвузлик кучлари тўғрисидаги фожиавий достонга бир назар ташланг. Е. Е. Моисеенконинг «9 май» ва «Уйга» асарларида мураккаб маънавий-ахлоқий муаммолар очиб берилган. Кукриниксилар ва Борис Ефимов ижодида илгаригидек ҳозир ҳам сиёсий сатира қамчиси шиддат билан ўйнамоқда. Маиший графикамиз рассомлари ҳам камчиликлар билан ҳормай-толмай курашмоқдалар. Аммо айни вақтда рассомлар инсонликка иснод келтираётган иллатларни очиб ташламоқдалар, салбий ҳодисаларни қоралаб, ёки улар устидан кулмоқдалар, улар бу ишни гўзалликни қарор топтириш, инсон ва ижтимоий ҳаёт тўғрисидаги бизнинг идеалларимизни рўёбга чиқариш учун қилмоқдалар. Худди ана шу актив ғоявий позиция улар санъатининг жонли нерви ва юрагидир.

— Баъзан социалистик реализмни новаторликдан бебаҳра қолган, ниҳоятда кўҳна, консерватив метод, деб талқин этмоқдалар. Аммо, ахир новаторларча кашфиётларсиз чинакам санъат бўлиши мумкин эмаску!

— Албатта шундай. Лекин «социалистик реализм» терминининг ўзидаёқ анъаналар ва новаторликнинг бирлиги мужассамдир, яъни санъатимизнинг жаҳон классик реализми анъаналари билан алоқасига ишора ҳам, унинг новаторлик табиати, социалистик моҳияти, келажакка социалистик одими ҳам бор. Гап реализм принципларини социализм ғоялари билан бирлаштириш тўғрисида, социалистик даврда жаҳон реалистик санъатини тарихий ва бадиий жиҳатдан янги босқичга кўтариш тўғрисида бормоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, санъатда воқеликнинг акс этиши — кўзгудаги совуқ шамойил эмас, шунчаки нусха кўчириш ҳам эмас, жўнгина из ҳам эмас, воқеликни акс эттириш тафаккур уфқи ва фантазиянинг бойлигини; ҳаёт материалини унинг моҳиятини, рассомнинг фикри ва идеалини юзага чиқариш учун ижодий қайта ишлашни тақозо этади, бадиий формаларнинг бойлиги, ранго-ранглиги ва мураккаблигини талаб этади. Реализм санъатни ҳаётнинг ташқи ва юзаки жиҳатларини акс эттиришга, туб нарсаларни иккинчи даражали ва хусусий нарсалар билан алмаштиришга, шундай қилиб, ҳаёт мазмунини бузишга етаклаётган натурализмнинг ҳар қандай туридан принципиал фарқ қилади.

Социалистик реализмни чекланган тарзда, табақачилик нуқтаи назаридан талқин этаётган вульгаризаторлардан фарқли тарзда уни бутун жаҳон санъатининг меросхўри ва вориси сифатида инсониятнинг бадиий тараққиётида янги давр сифатида тушуниш учун, худди ана шунинг учун, **социалистик жамият шароитларида социалистик реализм санъат табиатининг алоҳида тарзда рўёбга чиқиши эканлигини** таъкидлаш муҳимдир. Бу бизнинг давримизда социалистик характер, ғоявий мазмун ва келажак сари интилган ўзига хос санъатнинг худди ўзигинасидир. Социалистик реалист бўлиш — бу ўз санъати табиатига содиқ бўлиш ва ўз социалистик жамияти табиатига содиқ бўлиш демакдир.

Реалистик санъат жисмлар ва муносабатларнинг ички мазмунига сингиб кетади, умумлашмалар яратади, ғояларни мужассам этади, дунёни теран фалсафий идрок этиш чўққиларигача кўтарилади. Бу санъатдаги ҳис этиб, топилган ҳақиқат ранго-ранг бадиий формаларда ишлаб чиқилиб, баъзан буюк мазмун ва бадиий яхлитлик ҳақиқатини юзага чиқариш мақсадида жўнгина бевосита қабул қилишдан нари кетади. Реализм (кенг маънода санъат атрибути сифатида тушуниладиган реализм) социалистик ғоявий, ижтимоий мазмун билан йўғрилган бўлса, бизнинг кунларимизда ҳам социалистик реализмга айланади.

Социалистик реализмнинг конкрет тимсоли — яна бир карра такрорлаб айтаманки — реализмни социализм ғоялари билан, жаҳон ишчи ҳаракати ва дунёни революцион тарзда ўзгартириш учун кураш билан бирлаштириш негизида санъатнинг ранго-ранг турларида пайдо бўлган барча яхши асарлардир. Бу А. М. Горький ва В. В. Маяковский, М. А. Шолохов ва А. Т. Твардовский, С. М. Эйзенштейн ва В. И. Пудовкин, театрнинг буюк ислоҳотчиси К. С. Станиславский, С. С. Прокофьев ва Д. Д. Шостакович, В И. Мухина ва И. Д. Шадр, А. А. Дейнек ва Б. В. Иогансон ҳамда санъатимизнинг бошқа кўпгина атоқли арбоблари номи билан, шунингдек истеъдодли ёшларнинг номи билан боғлиқ бўлган совет санъати ва адабиётининг классикасидир.

СОҚОВ «РЕВОЛЮЦИОН СЎЗ АЙТИШИ» МУМКИНМИ?

— Ҳозир, санъат ҳодисаларига баҳо бериш мезонлари ўзгарган ва теранлашган шароитда санъатдаги ҳақиқат проблемаси ниҳоятда ўткир қилиб қўйилаётганлиги табиийдир, албатта. Баъзи рақиблар санъатимизнинг кўпгина ютуқларини агар ёлғон-яшиқ асар демаганда ҳам, гўё уларда воқелик бўяб кўрсатилган, тўла ҳақиқат рўёбга чиқмаган, догматик асарлар, деб умумий ўчириб ташлашни истамоқдалар...

— Бу ўринда дарҳол аниқ-равшан қилиб шуни айтиш керакки, воқеликни бўяб кўрсатишнинг, конфликтсизликнинг социалистик реализм моҳияти билан сира-сира алоқаси йўқ. Ҳақиқат тушунчаси социалистик реализмда ғоят асосли тушунчадир, албатта. Худди ана шу тушунча жуда содда туюлса-да, аммо аслида энг мураккаб тушунчалардан биридир. Ахир бу ўринда гап аввало санъатдаги **ҳаёт ҳақиқати** ҳақида бормоқда, маълумки, бу ҳаёт ҳақиқати факт ҳақиқатидан ёки ягона конкрет ҳақиқатдан (айрим ҳолларда у ҳатто буларга зид ҳам бўлиши мумкин) иборат эмас, балки ижтимоий-тарихий жараёнларнинг, теран социал тенденцияларнинг моҳиятини тўғри тушуниб олиш ва акс эттиришни ҳам, одамлар характери ва ўзаро муносабатларидаги ички негизлар ва зиддиятларни ҳам қамраб олади. Бу ўринда гап худди ана шу **санъатдаги** ҳаёт ҳақиқати ҳақида, яъни бадиий жиҳатдан тасвирлаб берилган ҳаёт ҳақиқати ҳақида бормоқда. Ҳаёт ва бадиий ҳақиқат моҳият эътибори билан мос тушса-да, ўзининг мавжудлиги ва ифодасининг ташқи формалари жиҳатидан мос тушмайди, чунки бадиий ҳақиқат ҳаёт ҳақиқатини санъатга борлиқнинг конкрет ҳодисаларини бевосита кўчириб ўтказиш билан эмас, балки бадиий образлар санъатнинг ўз қонунларига кўра яратиш билан амалга оширади (одатда бу иш умумлаштириш, хаёл маҳсули, онг ва фантазия самарасидир). Санъатнинг конкрет тури материалини, унинг бадиий тилидаги ўзига хосликни ҳам ҳисобга олади. Шу билан бир қаторда моҳиятига кўра, **ҳақиқат ягонадир** ва воқеликнинг ҳақиқатини билиб олиш маъносида ҳеч қандай икки ҳақиқат йўқ. Ҳаёт ва бадиий ҳақиқат ўртасидаги тафовут нисбийдир. Шу боисдан ҳам ҳаққоний бадиий акс эттириш ҳаёт ҳақиқатини, унинг тарихий мазмунини, унинг ривожланиш ҳақиқатини акс эттиришдир.

Кўпинча бадиий ҳодисаларнинг эстетик хом-хаталалиги, кўримсизлиги ва иқтидорсизлигига олиб келадиган натурализм билан курашиб, «бургага аччиқ қилиб кўрпани куйдирмаслик» керак. Яъни модернизмнинг кўпгина оқимларига хос бўлганидек, воқеликни ҳис-туйғу билан идрок этишнинг аҳамиятини рад этиш ёки воқеликни атайлаб бузиб кўрсатиш мумкин эмас. Модернизм воқелик билан бевосита ўхшашликни ё бутунлай рад этади (масалан, абстракционизм), ёки ана шу ўхшашликни атайлаб бузади. (Масалан, сюрреализм), ёҳуд, ниҳоят, жонли предметни унга ўхшаш «мум нусха» билан алмаштиради (масалан гиперреализм). Буларнинг ҳаммаси реализм учун принципиал ётдир, чунки реализм учун қандай бўлса шундай, жонли реаллик, ҳис-туйғу билан идрок этиш ҳақиқати — бадиий ижоднинг асосидир. Бир қарашда воқеликдан анча фарқ қиладигандек туюладиган санъатнинг ифода воситалари худди ана шу жонли, образ тарзида идрок этиш учун аҳамиятига молик бўлган, инсон идрок этиб оладиган дунёни тасвирлаб беришга қаратилгандир.

Тасвирий санъат гипербола, мажоз, рамзият, гротеск сингари шартли усулларни ҳам истисно этмайди. Лекин булар ҳам воқелик билан яқинлик, ўхшашлик негизидагина пайдо бўлиши мумкин, гарчи бу ўринда яхлит воқеанинг ўзига хос хусусиятларини ҳамда ишончлилиги йўлида муболағадан, кучайтиришдан, айрим хислатларнинг деформациясидан фойдаланилади. Ҳаёт билан яратилса-да, аммо моҳият эътибори билан воқеликка таянадиган фантастик образлар хусусида ҳам худди шу гапни айтиш мумкин. Аммо шунга қарамасдан, гарчи ҳаётнинг объектив мазмуни нақадар бавосита зуҳур этилган ва мажозий шаклларга кирган бўлмасин, мазкур мазмун рассомнинг хаёли билан нақадар мураккаб муносабатларда бўлмасин, ана шу қадрият негизида ҳаёт ўша мазмунининг объективлиги бор. Ана шу реал мазмун бўлмас экан, санъаткорнинг барча орзу-армонлари ва башорати бирон-бир қадриятга эга бўлмайди.

Социалистик реализм — ҳақиқатан ҳам тарихан янги типдаги реализмдир. Чунки унинг ҳақиқати жамиятни социалистик қайта қуриш, социал адолат учун кураш, эксплуатациядан ҳоли бўлган одамни вояга етказиш ва ижтимоий муносабатларни шакллантириш учун, жамиятдаги ҳар бир кишини ҳар томонлама ва уйғун камолотга етказиш учун кураш ҳақиқатидир. Бу ҳақиқат бир варақайига реал ҳаётни бўяб кўрсатишга ҳам, унга лой чаплашга ҳам қарама-қарши туриб, воқеликни қандай бўлса шундайлигича, коммунистик идеал позициясидан туриб ва шу позицияни қарор топтириш учун воқеликни барча зиддиятлари билан тўлалигича очиб беради.

Ва бу ўринда энг муҳим мезон бадиий ижодиёт ҳаётий ҳақиқатининг қонуний натижаси бўлган ғоявийликдир. Дарвоқе, санъаткор ҳамиша муайян ғоялар системасига ва унга мос тушадиган социал, ахлоқий ва эстетик идеалга содиқдир. Реалистик санъатнинг худди ана шу ғоявий аҳамияти унинг таъсирчан активлигини, ижтимоий кучини ва тарбиявий йўлини тақозо этади. Шу боисдан ҳам, ғоявий, реалистик санъат у ёки бу тарзда ижтимоий ҳаётда қатнашади, ҳозирги дунёдаги муайян воқеаларни ёқлайди ёки уларга қарши чиқади.

Илғор ғоялар санъаткорга ҳаёт ҳақиқатини илғаб олишга ёрдам бериши, реакцион ғоялар эса уни ҳақиқатдан узоқлаштириши равшандир. Аммо санъаткорнинг дунёқарашига ҳатто консерватив ёки реакцион тенденциялар хос бўлган тақдирда ҳам, ҳаёт ҳақиқати ижодкордан ғолиб келиб, унинг санъатининг чинакам ижтимоий аҳамиятини белгилаб бериши мумкин. Ана шу зиддиятларни тўғри тушуниб олиш уқуви ўтмиш маданиятдаги бадиий ходисалар ва жараёнларни таҳлил этиш методологияси учун фавқулодда муҳимдир.

Илгари реакцион сиёсий ғоялар баъзан реалистик санъатга суқулиб кирар эди. Эндиликда илғор сиёсий ғоялар баъзан модернистик санъатга кириб бормоқда. Кўпчилик модернчи-рассомлар социализм учун курашга яқинлашиб келмоқдалар ёки ҳатто коммунистик ва ишчи партияларнинг аъзолари ҳам бўлмоқдалар. Бу, албатта уларнинг санъатига гоҳ теран, гоҳ саёз ўзгаришлар, аввало унинг ғоявий мазмунига ўзгаришлар киритади. Аммо кўпинча ниҳоятда прогрессив сиёсий ғоялар билан йўғрилган санъат ҳам ўзининг бадиий тафаккур тарзига кўра, бу ғояларни мужассам этиш усулига, ифода воситаларига кўра, модернистик бўлиб қолаверади, бу эса пировард оқибатда ана шу ғояларга ҳам путур етказади.

Бу зиддият янги эмас. У, масалан, совет санъатининг сўл арбобларига ҳам хос эди, улар Октябрдан кейинги дастлабки йилларда революцион мазмунни абстракционизм, футуризм, кубизмдан олинган модернистик воситалар билан ифода этишга уриндилар ва буни «бадиий форма соҳасидаги пролетар революцияси» деб рўкач қилдилар. Бундай санъат оммага ёт ва тушунарсиз эди. В. И. Ленин ва партия бунга қарши чиқдилар. «Сўл рассомлар соқов революцион нутқ сўзлаганидек, ўзлари билан ўзлари овора бўлиб қолаверар эканлар, аслида улар революцион санъатга мафкуравий жиҳатдан фақат шу қадар озгина ҳисса қўшишлари мумкин» А. В. Луначарский зукколик билан ана шуларни айтган эди. Унинг бу ўткир ибораси ҳозир ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ.

ИЖОД ЭРКИНЛИГИНИНГ КИМГА НАФИ ЙЎҚ?

— Сизнинг «социалистик реализм ўзи нима» деган китобингиз яқин орада босмадан чиқади, бу асарда ҳақиқат деб қабул қилинган ёлғон тушунчалар санъаткорни боши берк кўчага олиб кириб қўйиши мумкинлиги тўғрисида кўпгина мисоллар бор. Сўнгги вақтда кўргазмаларимизда анча хунук, тасқара, топишмоқ-жумбоқ нарсалар пайдо бўлди. Бунга ахир, ҳаётнинг ўзида ҳам анчагина хунук, тасқара, тушуниб бўлмайдиган ҳодисалар бор-ку... деб, қандайдир назарий асос тайёрлагувчилар ҳам бор.

— Ана шундай фикр юритаётган рассом танлаб олган йўл санъатимиздаги энг самарали йўл, деб ҳисобланиши мумкин бўлмаса керак. Хунук дунё санъатда ҳам фақат хунуклигича тўғри акс этиши мумкин, деган назарияда камида иккита хато бор. Биринчидан, ҳозирги дунёда вайронагарчилик ва ёвузлик кучлари билан бир қаторда эзгулик ва бунёдкорлик кучлари ҳам бор. Худди ана шу эзгулик ва бунёдкорлик кучлари санъатимиз учун таянч бўлиши керак. Иккинчидан, алғов-далғовни алғов-далғов, бебошлик позицияларидан, вайронагарчиликни вайронагарчилик позицияларидан туриб тасвирлаш мумкин эмас. Бу ҳолда тасвир ана шу салбий ҳодисаларнинг аломати ва тасдиғигина бўлиб, уларга қарши исён бўлмайди. Яъни, хунук санъат оламдаги хунукликни кўпайтиради, биз модернизмда кўриб турганимиздек, тобора ўсиб бораётган вайронагарчилик тенденциясига айланади.

Санъатдаги реализм, гуманизм ва гўзаллик ажралмасдир. Шу муносабат билан немис шоири Иоганнес Бехернинг сўзларини эслаб ўтишни истайман. У гўё «алғов-далғовни алғов-далғов нуқтаи назаридан тасвирлаш мумкинлигига қарши эди. «Чалкашлик нақадар чалкашиб кетган бўлса, алғов-далғов нечоғлик авжига чиқиб кетган бўлса, ана шуларни тасвирлашга жазм этган кимса бошида булар аниқ-тиниқ, батартиб ва реалистик бўлиши керак».

Бу айтилганлардан хулоса шуки, социалистик санъат ўз моҳиятига кўра, фақат реалистик санъатгина бўлиши мумкин. Социалистик ғояларни мужассам этиш учун модернистик йўналишлар воситаларини қўллаш мазмун билан форма ўртасидаги зиддиятга олиб келади. Ёлғон шакл нобакордир, бу шакл мазмунни бузади, у баъзан асарга рассомнинг ўзи истамаган маъно оҳанглари бахш этади, ҳақиқатдан чекинишларни мустаҳкамлайди.

— Ижод эркинлиги тўғрисидаги қонда хусусида нима дейсиз! Санъатимизни чет элдан туриб танқид қилаётган кишилар ижод эркинлиги санъатнинг партиявийлиги принципи билан чиқишмайди, деб даъво қилиб келмоқдалар.

— В. И. Ленин «жамиятда яшаб туриб, ундан озод бўлиш мумкин эмаслигини» кўрсатиб ўтган эди. Бундай «озодлик» аслида ҳеч ерда йўқ. Чет эллик танқидчиларнинг ҳалиги даъволари эса кўпинча рассомнинг буржуа жамиятига мутелигини риёкорлик билан ниқоблашдек ёки қалбакичилик ишнинг моҳияти, деб англашилишидек катта янглишишдир. Озодлик ҳамиша тарихан ва социал конкретдир: озодлик «нимадандир» ва «нима учундир» озодликдан иборатдир. Рассом нимадан воз кечаётганида ёки нимадан ҳоли бўлаётганида ва у ўз озодлигидан нима учун фойдаланаётганида унинг ғоявий мақсади кўринади. Конкрет ҳолда коммунистик партиявийликни олайлик. Партиявийлик рассомнинг тарихий йўлдан, ўз халқи ва Коммунистик партия иши билан ягона бўлган йўлдан боришдаги озодлигидадир, ўз санъати билан замонамизнинг энг илғор гуманистик идеалларига хизмат қилишидадир.

— Редакциямиз почтасида (газетада «авангардчилар» тўғрисидаги танқидий мақола хусусида ёзилган газетхонларнинг мактубларида) жаҳл билан ёзилган хатлар ҳам бор: Хўш, нега энди автор бадиий ҳаётимиздаги ана шундай воқеани танқид қилишга журъат этди! Бу —демократияга тазйиқдир, эски даврларга, догматик эстетикага қайтишдир ва ҳоказо...

— Таассуфки, ана шундай рассомларнинг муросасизлиги, агрессивлиги қадимдан маълум. 20-йилларда улар ҳақиқатан ҳам классикларнинг, қадимги устоз рассомларнинг асарларини оёқ ости қилган эдилар. Эндиликда эса «авангардчи»ларнинг кўргазмалари (улар абстракционизм, сюрреализм, поп-арт, примитивизм ва бошқа модернистик оқимлар йўлидан бормоқдалар) мунтазам бўлиб турибди, лекин муваффақият қозонаётгани йўқ, чунки оммавий томошабин бу санъатни ўзига яқин бўлган санъат, деб ҳис этаолмаяпти. Шунга ўхшаш ҳодисаларни илгари баъзан, хато қилиб бўлганидек, тақиқлаш керак эмас, аммо уларга **тўғри баҳо бериш керак.** «Авангардчилар» совет санъатининг асосий йўлини белгилаб бераолмайдилар.

Қайта қуриш ҳаётимиз барча жабҳаларини ақидалардан, умрини яшаб бўлган андозалардан, фикрлашдаги қолдиқлардан воз кечишни тақозо этади. Аммо қайта қуриш айни вақтда ютуқларимиз ва методологик принципларимизни чуқурлаштиришни, такомиллаштириш ва ривожлантиришни билдиради, аммо ютуқларимиз методологик принципларимиздан воз кечаётганлигимизни англатмайди, албатта. Қайта қуришдан социалистик реализм принциплари ва муваффақиятларига ҳужум қилиш учун фойдаланишга уринишлар баъзан бўлиб турибди, лекин бу уринишлар қайта қуриш ғоясининг мужассам бўлиши эмас, балки бу ғоянинг бузилишидир.

Биз социал ва миллий озодлик учун курашаётган ҳозирги дунёдаги илғор кучлар эндиликда социалистик реализм байроғи остига йиғилаётганлигини ёдимизда тутишимиз керак. Бу замонамиз бадиий тараққиётининг олдинги сафларида боришлари лозим бўлган совет санъати арбоблари зиммасига ҳам, ана шу жараённинг тараққиёти ҳаракатига ёрдам беришга жазм этган санъатшунослар зиммасига ҳам алоҳида масъулият юклайди...

Суҳбатни Л. НИКОЛАЕВ олиб борди.

(«Советская Россия» газетасининг 20 январь сонидан).

Редактор ўринбосари Т. НАЖМИДДИНОВ.

Р. — 08502. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. — 23. ИНДЕКС 64583.